

*Román založený
na skutečných osudech*

VYŠEHRAĐ

Dívky beze jména

Martha Hall Kelly

Dívky beze jména

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.vysehrad.cz
www.albatrosmedia.cz

Martha Hall Kelly
Dívky beze jména – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2018

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS **MEDIA**

Dívky beze jména

Martha Hall Kelly

Dívky beze jména

Martha Hall Kelly

VYŠEHRAĐ

Román *Dívky beze jména* je pouhou fikcí. Jména, postavy, místa i události jsou buď výplodem autorčiny fantazie, nebo je s nimi nakládáno podle pravidel fiktivního světa. Jakákoliv podobnost se skutečnými událostmi, místy či osobami, mrtvými i živými, je čistě náhodná.

Část první

Kapitola 1

Caroline

Září 1939

Kdybych byla věděla, že mě čeká setkání s mužem, co mě rozštěpí jako terakota kus porcelánu, radši bych si přispala. Místo toho jsem vytáhla z postele pana Sitwella, místního floristu, aby mi připravil butoniéru. Před mým prvním galavečerem konzulátu nebyl na formality čas.

Připojila jsem se k masám nebezpečně proudícím po Páté avenue. Kolem mě se prodírali muži v šedých plstěných kloboucích a ranní noviny v jejich kufřících plnily poslední příznivé titulky desetiletí. Na východě se toho dne nesbíhala žádná mračna, žádná předzvěst budoucích událostí. Z Evropy přicházelo jediné zlověstné znamení – puch stojatých vod pozvedající se z East River.

Když jsem se ocitla poblíž naší budovy na rohu Páté avenue a Čtyřicáté deváté ulice, vycítila jsem, jak mě z okna nade mnou pozoruje Roger. Už vyhodil lidi i za mnohem menší prohřešky, než je dvacetiminutové zpoždění, jenže jediný den v roce, kdy newyorská elita otevírá peněženky a předstírá zájem o Francii, přece vyžaduje pořádnou butoniéru.

Na rohu jsem zahrnula. Ranní slunce ožívalo ve zlatém nápisu zdobně vytesaném do nárožního kamene: LA MAISON FRANÇAISE. Francouzský dům, sídlo Francouzského konzulátu, tu s British Empire Building stály bok po boku, čelem k Páté avenue, v Rockefellerově centru – novém žulo-vápencovém komplexu,

jenž nechal zbudovat Rockefeller mladší. Tehdy si tam pronajímala kanceláře řada konzulátů, mísila se v neskutečný guláš mezinárodní diplomacie.

„Postupte si dozadu a otočte se čelem k východu,“ zahlásil Cuddy, náš liftboy.

Liftboye si vybíral sám pan Rockefeller, vyžadoval vybrané způsoby a příjemný vzhled. Na Cuddym by jedna oči nechala, ačkoliv mu už vlasy prokvétaly stříbrem a přibývajících léta se hlásila o slovo.

Upřel pohled na světélkující čísla nade dveřmi. „Dneska tam na vás čekají celé zástupy, slečno Ferridayová. Pia říkála, že prý dorazily další dvě lodě.“

„Úžasné,“ odpověděla jsem.

Cuddy si cosi smetl z rukávu služebního saka v barvě námořnické modři. „Budete tu zase do noci?“

I jízda v jednom z nejrychlejších výtahů na světě trvala celou věčnost. „V pět už musím být pryč. Dneska pořádáme galavečer.“

Svoji práci jsem milovala. Tradici pracujících žen u nás v rodině odstartovala babička Woolseyová, ošetřovala vojáky na bitevním poli u Gettysburgu. Já však svůj post dobrovolné vedoucí oddělení pro pomoc rodinám na Francouzském konzulátu nebrala jako práci. Lásku ke všemu francouzskému jsem měla v genech. Otec byl sice napůl Ir, ale jeho srdce patřilo Francii. Matka navíc zdědila byt v Paříži a my v něm každoročně trávily celý srpen, takže jsem si tam připadala jako doma.

Výtah zastavil. I přes zavřené dveře k nám doléhalo hrůzostrašné hučení zvýšených hlasů. Přeběhl mi mráz po zádech.

„Třetí patro,“ zvolal Cuddy. „Francouzský konzulát. Vystupujte prosím opa –“

Jakmile se dveře otevřely, vřava přehlušila veškeré zdvořilostní fráze. Na chodbě před recepcí se tísnilo tolik lidí, že se tudy sotva dalo projít. Ráno zakotvily v newyorském přístavu dva z nejlepších francouzských zaoceánských parníků, *Normandie* a *Île de France*, plné bohatých cestujících, kteří prchali před nejistotou ve Francii. Jakmile se ozval signál, že je vše připraveno a mohou

se vylodit, nahrnula se elita z paluby rovnou na konzulát, aby si dala do pořádku víza a další ošemetné záležitosti.

Protáhla jsem se davem do zakouřené recepcy, kolem dam, které tam klevetily oděné do nejnovějších pařížských modelů a příjemného oblaku parfému Arpège, vlasy ještě spleené mořskou solí. Tihle lidé byli zvyklí, že je jako stín pronásleduje majordomus s křišťálovým popelníkem a skleničkou šampaňského. Sluhové z parníku *Normandie* v šarlatových uniformách soutěžili se svými klony v černých sakách, poskoky z parníku *Île de France*. Razila jsem si ramenem cestu do zadní části místnosti, kde měla stůl naše sekretářka, a šifónová šálka se mi zachytila v zapínání perlového náhrdelníku jednoho z těch úchvatných stvoření. Zatímco jsem se snažila šálu vyprostit, ozval se interkom, ale bzučení zůstalo bez odpovědi.

Roger.

Prodírala jsem se dál, když vtom jsem ucítila plácnutí po zadku; otočila jsem se a spatřila námořního podpraporčíka, jak na mě cení bůhví jak dlouho nečištěné zuby.

„*Gardons nos mains pour nous-mêmes*,“ zpražila jsem ho. *Na nenechavé ruce tady není nikdo zvědavý.*

Mladík natáhl ruku a zacinkal davu nad hlavami klíčem od kajuty na *Normandii*. Aspoň to není takový ten chlípnick nad šedesát, jaké obvykle přitahuju.

Procpala jsem se až k sekretářce, která seděla za svým stolem a se skloněnou hlavou ťukala do psacího stroje.

„*Bonjour, Pio.*“

Na stole jí s nohou přes nohu seděl Rogerův bratranec, osmnáctiletý chlapec s pichlavýma očima. V pozvednuté ruce držel cigaretu a probíral se bonboniérrou, Piinou oblíbenou snídaní. Moje přihrádka už přetékala složkami případů.

„*Vraiment?* Co je na něm tak dobrého?“ odpověděla, aniž zvedla hlavu.

Pia byla mnohem víc než jenom sekretářka. Všichni jsme tu zastávali několik funkcí zároveň a mezi ty její patřilo registrovat nové klienty a zakládat jim složky, vyřizovat Rogerovu rozsáhlou

korespondenci a dešifrovat každodenní mohutný příval morseovky, na němž stála celá naše kancelář.

„Proč je tu takové horko?“ zeptala jsem se. „Zvoní telefon, Pio.“
Zobla si čokoládky z bonboniéry. „To mi dělá pořád.“

Kolem Pii se to nápadníky jenom hemžilo, jako by vysílala frekvence, které dokážou detekovat pouze muži. Byla v ní určitá živočišná přitažlivost, stejně jsem ale tipovala, že za její oblibou stojí částečně i ty její těsné svetříčky.

„Nemohla bys za mě dneska vzít pár případů, Pio?“

„Roger mi zakázal se odsud hnout.“ Pěstěným nehem palce rozlomila čokoládu zespod bonbónu, aby se dostala k jahodovému krému uvnitř. „A taky tě chce hned vidět, akorát mám teda pocit, že ta ženská na pohovce strávila noc tady na chodbě.“ Zamávala na mě útržkem stodolarovky: „A ten tlustoch se psy ti vzkazuje, že ti dá druhou půlku, jestli ho vezmeš jako prvního.“ Kývla na starší dobře živený pár nedaleko dveří mé kanceláře; každý z nich držel v náručí dva jezevčíky s prošedivělými čumáky.

Moje pracovní náplň byla stejně široká jako Piina. Starala jsem se o francouzské občany v New Yorku – často se jednalo o rodiny, jimž nastaly krušné časy – a dohlížela na svůj charitativní počin, Fond pro francouzské rodiny, díky němuž jsem mohla posílat balíčky přímo do francouzských sirotčinců. Zrovna jsem po téměř dvaceti letech ukončila své působení na Broadwayi a tohle mi v porovnání s ním přišlo jako naprostá pohoda. Rozhodně jsem netrávila tolik času balením kufrů.

Roger Fortier, můj šéf, se objevil ve dveřích své kanceláře.

„Caroline, okamžitě sem naklusej. Bonnet nám to zrušil.“

„To nemyslíš vážně, Rogere!“ To teda byla rána. Vždyť jsem si francouzského ministra zahraničí zamluvila jako hlavního řečníka galavečera už před několika měsíci!

„Právě teď to pan ministr asi nemá zrovna nejjednodušší,“ zavolal na mě přes rameno a zalezl zpátky dovnitř.

Zašla jsem k sobě do kanceláře a zběžně prolétla stojánek s vizitkami. Jestlipak by měl dneska večer volno Ajahn Chah, buddhistický mnich a jeden z matčiných známých?

„Caroline...“ ozval se znovu Roger. Popadla jsem vizitky a rozběhla se za ním, cestou jsem se musela vyhnout dvojici s jezevčíky, jež se tvářila, co nejzkroušeněji to jen šlo.

„Proč jsi dneska přišla pozdě?“ chtěl vědět Roger. „Pia tu je už dvě hodiny.“

Jakožto generální konzul vládl Roger Fortier celému konzulátu z rohového apartmá s patřičně velkolepým výhledem na Rockefeller Plaza a restauraci Promenade Cafe. Celé to zákoutí obvykle patřilo kluzišti, ovšem to bylo na léto zavřené. Náměstíčko zaplnily kavárenské stolky a číšníci ve smokinách se zástěrami až ke kotníkům pobíhající sem a tam. Za tím vším padal k zemi masivní zlatý Prométheus Paula Manshipa, paži s ukradeným ohněm napřaženou vzhůru. A za ním vystřelovalo k safírové obloze všech sedmdesát pater mrakodrapu RCA Building. Roger měl s impozantní maskulinní moudrostí vytesanou nad vchodem budovy hodně společného. To svraštělé obočí. Ty vousy. Ten rozhněvaný pohled.

„Zastavila jsem se pro butoniéru pro Bonneta –“

„Aha, tak to pak stálo za to, nechat tu na sebe čekat půlku Francie.“ Roger se zakousl do koblihy a moučkový cukr mu zasypal vousy. Přestože byl, slušně řečeno, pořádný chlap, nikdy neměl nouzi o dámskou společnost.

Na stole se mu vršily složky, bezpečnostní dokumenty a spisy pohřešovaných Francouzů. Podle *Příručky Francouzského konzulátu* bylo jeho úkolem „pomáhat francouzským občanům v New Yorku v případech krádeže, vážného onemocnění či zatčení a s problémy spojenými s rodnými listy, adopcí a ztracenými či ukradenými doklady; plánovat návštěvy francouzských funkcionářů či diplomatů; a pomáhat v případech politických nesnází a přírodních katastrof“. Stávající potíže v Evropě pro nás znamenaly spoustu práce ve všech těchto oblastech, pokud tedy lze Hitlera považovat za přírodní katastrofu.

„Čeká tam na mě hromada případů, Rogere –“

Přišoupl ke mně po naleštěném konferenčním stolku složku z konopného papíru. „Nejenže nemáme řečníka, navíc jsem

půlku noci přepisoval Bonnetův projev. Nesmí padnout ani zmínka o tom, že Roosevelt Francouzům dovolil nakoupit americké letouny.“

„Francie si snad může kupovat letadla, kde se jí zlíbí.“

„Snažíme se tu vybrat peníze, Caroline! Tohle není vhodná doba na to, abychom si proti sobě poštlvali izolacionisty. Zvlášť ne ty bohaté!“

„To stejně nejsou žádní přívrženci Francie.“

„Nepotřebujeme další negativní reklamu v novinách. Chovají se Spojené státy k Francii moc vstřícně? Nesblíží to Německo s Ruskem ještě víc? Už teď se na mě vrhají reportéři, ještě než vůbec dojím třetí chod. A o Rockefellerech taky nesmí padnout ani slovo... Nestojíme přece o další telefonát od toho jejich juniora. Čehož se nejspíš dočkáme tak jako tak, když nám to teď Bonnet odřekl.“

„To je ale katastrofa, Rogere!“

„Možná se na to budeme muset úplně vykašlat.“ Roger si zajel dlouhými prsty do nagelovaných vlasů, až mu účes zbrázdilo pár čerstvých rýh.

„A vrátit celých čtyřicet tisíc dolarů? Co Fond pro francouzské rodiny? Už takhle mele z posledního. Navíc jsme zaplatili skoro pět kilo waldorfského salátu –“

„Tomu se říká salát?“ Roger procházel svoje vizitky, z nichž polovina byla nečitelná a posetá škrtanci. „*Pathétique*... Jsou to akorát nakrájená jablka s celerem. A ty nacucané ořechy...“

Probírala jsem se vlastními vizitkami a hledala vhodného kandidáta mezi celebritami. Znalý jsme s máti slavnou herečku Julii Marlowovou, jenže ta byla zrovna na turné po Evropě. „A co třeba Peter Patout? Matka už ho na pár akcích měla.“

„Ten architekt?“

„Celé Světové výstavy! Mají toho dvoumetrového robota.“

„Nuda,“ smetl Roger návrh ze stolu a plesknul se do dlaně stříbrným nožikem na dopisy.

Dostala jsem se k písmenu L. „A co takhle kapitán Lehuédé?“

„Z *Normandie*? To nemyslíš vážně. Tomu se platí za nudu!“

„Nemůžeš prostě rovnou zavrhnout každý můj návrh, Rogere. Co Paul Rodierre? Podle Betty se teď nemluví o nikom jiném.“

Roger semkl rty, což u něj bylo vždycky dobré znamení. „Ten herec? Toho jsem viděl hrát. Je dobrý. Atraktivní čahoun, pokud jsou muži s rychlým metabolismem tvůj typ.“

„Aspoň bychom měli jistotu, že se dokáže naučit scénář.“

„Je tak trochu jako neřízená střela. A navíc má manželku, tak si nech zajít chuť.“

„Já už s chlapy skončila, Rogere,“ usadila jsem ho. V sedmačtrici letech jsem se smířila s tím, že zůstanu sama.

„Nevím nevím, jestli do toho Rodierre půjde. Uvidíš, koho se ti povede zlanarit, hlavně se prosím tě ujisti, že se bude držet scénáře. Žádný Roosevelt –“

„A žádní Rockefellerové,“ dokončila jsem větu za něj.

V pauzách mezi případy jsem obvolávala různé kandidáty na záchranu, ale nakonec mi zbyla jen jedna možnost: Paul Rodierre. Pobýval zrovna v New Yorku, hrál v divadle Broadhurst v americkém hudebním revue *Pařížské ulice*, v němž na Broadwayi s nebyvalým úspěchem debutovala Carmen Miranda.

Zavolala jsem do Agentury Williama Morrisa, kde mi sdělili, že ho zkusí kontaktovat a ozvou se mi. O deset minut později mi agent *Monsieur* Rodierra oznámil, že toho večera se v divadle nehraje a že jeho klient je naší žádostí, zda by se neujal moderování galavečera, hluboce potěšen, byť tedy nevlastní žádný večerní oděv. Prý se s ním mám sejít v hotelu Waldorf a probereme podrobnosti. Náš byt se nacházel na Padesáté západní ulici, od hotelu co by kamenem dohodil, takže jsem se rychle doběhla převléknout do matčiných černých šatů od Chanela.

Když dvoutunové bronzové hodiny za úchvatného vyzvání Westminsterské katedrály odbily půl, *Monsieur* Rodierre už na mě čekal pohodlně usazený u stolečku v baru Peacock Alley, přilehlému k hotelovému lobby. Dovnitř proudili hosté galavečera v nejlepších šatech a mířili nahoru do Velkého tanečního sálu.

„*Monsieur* Rodierre?“ oslovila jsem ho.

S tou atraktivitou Roger nepřeháněl. První, co vás na Paulu Rodierrovi upoutalo, když z vás tedy opadlo počáteční ohromení nad jeho krásou, byl jeho nezaměnitelný úsměv.

„Jak vám jenom mohu poděkovat, že jste se toho na poslední chvíli tak ochotně ujal, *Monsieur*?“

Vztyčil se a v celé své výšce mi předvedl postavu, jež by odpovídala spíš profesionálnímu veslaři než herci z Broadwaye. Pokusil se mi políbit tvář, ale já mu podala ruku a potřáslí jsme si. Bylo příjemné setkat se s mužem stejně vysokým jako já.

„Potěšení je na mé straně,“ odvětil.

Jediným problémem bylo jeho oblečení: zelené kalhoty, sportovní sako z temně fialového sametu, hnědé semišové boty a – co hůř – černá košile! Černé košile nosili jenom kněží a fašisti. A gangsteři, samozřejmě.

„Nechcete se převléct?“ Potlačila jsem nutkání upravit mu vlasy, dost dlouhé na to, aby si je mohl sepnout. „A možná oholit?“ Jeho agent mi prozradil, že herec bydlí tady v hotelu, břitvu měl tedy jen o pár pater výš.

„Půjdu v tomhle,“ pokrčil rameny. Typický herec. Proč mě to jen nenapadlo dřív? Průvod hostů do tanečního sálu sílil, ženy oslňovaly perlami své garderoby, všichni muži na sobě měli frak a k němu buď lesklé kožené oxfordky, nebo nazouvací boty z teletiny.

„Tohle je můj první galavečer,“ vysvětlovala jsem. „Jediná příležitost konzulátu získat finanční příspěvky. Očekává se frak.“ Nepadnul by mu ten u otce ve skříni? Délka by odpovídala, ale v ramenou by mu byl těsný.

„To jste pořád takhle... jak bych to řekl... napjatá, slečno Ferridayová?“

„Víte, v New Yorku se osobitost nesetká pokaždé s úspěchem.“ Podala jsem mu pár sešitých listů papíru. „Určitě už byste chtěl vidět scénář.“

Vrátil mi ho. „Ne, *merci*.“

Vnutila jsem mu ho zpátky. „Napsal ho sám generální konzul!“

„Připomeňte mi, proč že to vlastně dělám?“

„Po celý rok z toho budou čerpat francouzští vystěhovalci a také můj Fond pro francouzské rodiny. Pomáháme sirotkům, kteří jsou ve Francii a z nějakého důvodu přišli o rodiče. Vzhledem k nejistotě, jaká tam panuje, jsme pro ně spolehlivým zdrojem oblečení a potravin. A navíc tu dnes večer budou i Rockefellerovi.“

Zběžně si prolétl svůj projev. „Mohli vám vypsat šek a tohle by se vůbec nemuselo konat.“

„Patří mezi naše nejštědřejší dárce, ale nezmiňujte se o nich, prosím. Ani o prezidentu Rooseveltovi. Ani o těch letadlech, co Spojené státy prodaly Francii. Část našich hostů Francii samozřejmě zbožňuje, ale do války by se zaplést nechtěli. Roger by se rád vyhnul čemukoliv kontroverznímu.“

„Když se chodí kolem horké kaše, nikdy to nevyzní věrohodně. Publikum to vycítí.“

„Můžete se prostě držet scénáře, *Monsieur*?“

„Tím věčným strachováním byste si mohla přivodit srdeční selhání, slečno Ferridayová.“

Vytáhla jsem špendlík s konvalinkou. „Tumáte – butoniéra pro čestného hosta.“

„*Muguet*?“ podivil se *Monsieur Rodierre*. „Kde jste ji v tuhle roční dobu objevila?“

„V New Yorku je k sehnání všechno. Náš florista si je pěstuje sám z hlíz.“

Přidržela jsem mu dlaní klopou a zabodla špendlík do francouzského sametu. Voní tak krásně on, nebo ty květiny? Proč američtí muži nikdy takhle nevoní, po nočních hyacintech a dřevitém pižmu a –

„Je vám známo, že konvalinky jsou jedovaté?“ upozornil mě *Monsieur Rodierre*.

„Tak ne abyste je snědl. Aspoň dokud neskončí váš projev. Nebo dokud se na vás nevrhne rozvášněný dav.“

Zasmál se, až jsem bezděky ustoupila. Tak upřímný smích, to se ve zdvořilé společnosti jen tak neslyší, zvlášť když dojde na moje vtipy.

Doprovodila jsem *Monsieur* Rodierra do zákulisí a zůstala jsem s otevřenou pusou zírat na to obrovské pódium, dvakrát větší než kterékoliv, na kterém jsem během svého působení na Broadwayi stála. Měli jsme výhled na sál – na moře stolů ozářených světlem svíček jako za tmy plujících lodí naložených květinami. Křišťálový lustr od Waterforda a jeho šest menších kopií se blyští i v šeru.

„To pódium je obří,“ vydechla jsem. „Ustojíte to?“

Monsieur Rodierre se na mě podíval. „Já se tím živím, slečno Ferridayová.“

Bála jsem se, abych si ho nakonec ještě nezneprátelila, a tak jsem ho nechala v zákulisí o samotě se scénářem, byť se mi od těch hnědých velurových bot odcházelo těžko. Odběhla jsem do sálu, abych si ověřila, jestli se Pia řídila mým zasedacím pořádkem, propracovanějším a nebezpečnějším než letový plán Luftwaffe. Zjistila jsem, že akorát rozházela pár cedulek na šest stolů určených pro Rockefellerovy; dala jsem je do pořádku a zaujala strategickou pozici poblíž pódia, mezi kuchyní a stolem v čele sálu. Nad obrovskou místností se kolem dokola tyčila tři patra lóží s červenými závěsy a v každé z nich stál prostřený stůl. Mělo se zaplnit všech sedmnáct set míst k sedění. Jestli všechno nepůjde jako po másle, změní se ta místa v sedmnáct set vytočených lidí.

Hosté už se sbíhali a usedali na svá místa: oceán bílých kravat, broušených diamantů a tolika toalet z nákupního bulváru rue du Faubourg-Saint-Honoré, že ve většině pařížských luxusních butiků snad nezbylo žádné zboží. Už jen díky všem těm podvazkovým pásům by obchodní dům Bergdorf and Goodman okamžitě dosáhl vytyčených prodejů pro třetí čtvrtletí.

Zástup novinářů, který se vedle mě rozrostl, už si vytahoval tužky zpoza uší. Po mé pravici stál připravený vrchní číšník, čekal na signál, že se má začít s obsluhou. Do sálu vstoupila Elsa Maxwellová – přebornice v klevetě, profesionální pořadatelka večírků a sebepropagátorka *ne plus ultra*. Jestlipak si sundá rukavičky, aby mohla ve svém sloupku dnešní večer řádně poplivat, nebo si celou tu hrůzu bude prostě pamatovat?

Když už byla zaplněna skoro všechna místa, vplula do sálu manželka Corneliuse Vanderbilt, Rogerovi známá jako „její Výsost“. Na krku jí planul čtyřřadý diamantový náhrdelník od Cartiera. Jakmile paní Vanderbiltová dosedla na měkké polstrované židle a stolu z bílé lišky včetně hlavy a nohou zavěsila přes opěradlo, vydala jsem číšníkům pokyn, ať začnou roznášet jídlo a pití. Světla se ztlumila a na ozářené pódium za srdečného potlesku dokráčel Roger. Ještě nikdy jsem nebyla tolik nervózní, ani když jsem na prknech stála sama.

„*Mesdames et Messieurs*, ministr zahraničí, pan Bonnet, se hluboce omlouvá, ale dnes večer bohužel nedorazí.“ Dav zahučel, nikdo si nebyl jistý, jak na takové zklamání reagovat. Má požádat o vrácení peněz poštou? Zavolat do Washingtonu?

Roger je utišil pozvednutou dlaní. „Podařilo se nám ovšem přemluvit jiného francouzského řečníka. Nejedná se sice o nikoho z vládních řad, nicméně je jednou z hlavních hvězd Broadwaye!“

Hosté si mezi sebou šeptali. Překvapení, pakliže příjemné, je nad zlato.

„Dovolte mi prosím, abych mezi námi přivítal *Monsieur* Paula Rodierra!“

Monsieur Rodierre obešel pódium a zamířil si to přímo mezi stoly. Co to sakra dělá? Kužel světla za ním chvíli zběsile kroužil po pódiu. Roger se usadil ke stolu v čele sálu, hned vedle paní Vanderbiltové. Stoupla jsem si opodál, ovšem tak, abych na něj v záchvatu škrtícího šílenství nedosáhla.

„Je mi velkým potěšením, že tu s vámi dnes večer mohu být,“ spustil *Monsieur* Rodierre, jakmile ho osvětlovač konečně lokalizoval. „A moc mě mrzí, že se sem *Monsieur* Bonnet nedostal.“

Jeho hlas naplnil celý sál i bez mikrofону. V tom kuželu světla doslova zářil.

„Za tak veleváženého hosta jsem samozřejmě jen chabou náhražkou. Doufám, že za jeho omluvou nestojí potíže s letadlem. Ale jestli ano, pan prezident Roosevelt mu určitě milerád pošle jiné.“

Místností se převalila vlna nervózního smíchu. I bez pohledu na novináře mi bylo jasné, že si zuřivě dělají poznámky. Roger, zběhlý v umění společenské konverzace, zvládal k rozhovoru s paní Vanderbiltovou ještě vysílat svým směrem hromy a blesky.

„Pravda, o politice tu s vámi mluvit nesmím,“ pokračoval *Monsieur Rodierre*.

„Díkybohu!“ ozvalo se od jednoho ze zadních stolů. Hosté se znovu rozesmáli, tentokrát hlasitěji.

„Ale smím s vámi mluvit o Americe, jak ji znám já – jako místo, které mě dnes a denně překvapuje. Jako místo, jehož obyvatelé s otevřenou náručí vítají nejen francouzské divadlo a knihy a filmy a módu, ale i Francouze samotné, navzdory našim chybám.“

„Do háje!“ rozčilil se reportér po mém boku nad zlomenou tužkou. Podala jsem mu svoji.

„Každý den vídám, jak zdejší lidé pomáhají druhým. Vídám Američany inspirované paní Rooseveltovou, která se nebojí pomáhat francouzským dětem na druhém břehu Atlantiku. Američany, jako je slečna Caroline Ferridayová, která denno-denně pracuje na tom, aby se francouzským rodinám v Americe dostalo pomoci a aby měli sirotci ve Francii co na sebe.“

Roger s paní Vanderbiltovou se podívali svým směrem. Osvětlovač mě zaměřil, jak stojím u zdi, a oslepilo mě ono dobře známé světlo. Její Výsost se roztleskala a ostatní se řídili jejím příkladem. Mávala jsem, dokud se světlo – naštěstí milosrdně rychle – švihem nevrátilo na stupínek a nezanechalo mě v uklidňující tmě. Po broadwayském pódiu se mi nikterak nestýskalo, přesto bylo příjemné pocítit na kůži hřejivé světlo reflektoru.

„Amerika, jakou ji znám, se nebojí prodat letadla lidem, kteří s ní zalehli v zákopech světové války. Nebojí se přiložit ruku k dílu, abychom udrželi Hitlera z ulic Paříže. A nebude se bát znovu s námi bok po boku čelit nebezpečí, kdyby se ta příšerná doba nedejbože vrátila...“

Sledovala jsem ho, dokázala jsem od něj odtrhnout oči jen na pár krátkých okamžiků, abych si ověřila reakci hostů. Viseli mu na rtech, jeho boty je absolutně nezajímaly. Půlhodina utekla

jako mávnutím proutku a já se zatajeným dechem sledovala, jak se *Monsieur Rodierre* s poklonou loučí. Potlesk sice zprvu zněl nejistě, ale pak ve vlnách nabíral na intenzitě, jako když na střechu útočí silný lijavec. Uslzená Elsa Maxwelllová si osušila oči ubrouskem s logem hotelu, a když potom publikum povstalo a zplna hrdla zapělo *Marseillaisu*, s povděkem jsem kvitovala, že Bonnet nemusí navazovat na tenhle výkon. Zpíval dokonce i personál, každý s rukou na srdci.

Rozsvítla se světla a Roger, kterému se očividně ulevilo, potřásl rukama zástupu gratulantů nahrnutých k hlavnímu stolu. Když se akce uchýlila ke konci, odešel do Duhového salonku obklopený houfem těch nejštědřejších dárců a několika dámami *Rocketteovými*, jedinými *Newyorčankami*, vedle nichž jsem vypadala malá.

Monsieur Rodierre mi cestou ze sálu poklepal na rameno. „Znám jedno místočko u Hudsonu, kde mají skvělé víno.“

„Musím domů,“ odmítla jsem ho, přestože jsem vůbec nejedla. Sice mi na mysli okamžitě vytanul obrázek teplého chleba a máslových šneků, jenže ukazovat se na veřejnosti sama ve společnosti ženatého muže nikdy nevěstí nic dobrého. „Dneska to bohužel nepůjde, ale děkuji za pozvání, *Monsieur*.“ Za pár minut jsem mohla být doma, v tom studeném bytě se zbytky *waldorfského* salátu.

„Vy mě po takovém vítězství vážně necháte jíst samotného?“ naléhal *Monsieur Rodierre*.

A proč bych vlastně nešla? Moji známí chodili pouze do vybraných restaurací, které byste spočítali prsty na jedné ruce. Všechny se nacházely v okruhu čtyř bloků od *Waldorfu*, rozhodně ne poblíž *Hudsonu*. Jedna večere mi přece nemůže uškodit, ne?

Svezli jsme se taxíkem do útulného bistra *Le Grenier* na *West Side*. V okolí jako lišky po vydatném dešti rašily ty nejlepší restaurace *New Yorku*, po řece *Hudson* se tudy totiž plavily francouzské zaoceánské parníky ke kotvišti na *Padesáté* první ulici. *Bistro Le Grenier* žilo ve stínu lodi *SS Normandie*, na půdě bývalého domku správce přístavu. Vystoupili jsme z taxíku a obrovská loď

se tyčila přímo nad námi, s palubou osvícenou reflektory a kulatými okénky rozzářenými na všech čtyřech úrovních podpalubí. Svářeč na přídi vysílal k noční obloze meruňkové jiskry a poskokové zrovna ozářili reflektorem bok lodi opředený lešením, na němž se činili malíři. Připadala jsem si tak maličká vedle té olbřímí černé přídi se třemi červenými komíny, jež byly vyšší než všechny sklady táhnoucí se podél mola. Vzduch pozdního léta byl prosycený solí, jak se tu slévaly mořské vody Atlantiku s říčním tokem Hudsonu.

Kolem stolků v bistru posedávala poměrně příjemně vyhlížející společnost převážně ze střední třídy, včetně jednoho reportéra z galavečera a pravděpodobně skupinky cestujících z parníků, šťastných, že mají konečně pevnou půdu pod nohama. Vybrali jsme si útulné zákoutí obehnané dřevěnými, šelakem potřenými zástěnami – působilo to tam jako v útrobách lodi, kde se počítá každíčký centimetr. *Monsieur Bernard*, zdejší vrchní číšník, se hned začal k *Monsieur Rodierrovi* lísat, že prý už ho v *Pařížských ulicích* viděl třikrát. Neváhal mu do nejmenších detailů přiblížit svoji vlastní kariéru v Hobokenském komunitním divadle.

Pak se *Monsieur Bernard* otočil i na mě. „A vy, *Mademoiselle*! Neviděl jsem vás náhodou na jevišti se slečnou Helen Hayesovou?“

„Herečka?“ zeptal se *Monsieur Rodierre* s úsměvem.

Zblízka byl jeho úsměv nebezpečný. Musela jsem se silou vůle ovládat, Francouzi totiž byli moje Achillova pata. Popravdě, kdyby byl Achilles Francouz, nejspíš bych ho všude nosila, dokud se mu šlachy nezahojí.

Monsieur Bernard se nevzdával: „Podle mého byly ty recenze nespravedlivé –“

„Objednáme si,“ utnula jsem ho.

„Mám pocit, že v jedné se psalo cosi o ‚upjatosti‘ –“

„Dáme si šneky, *Monsieur*. A opatrně se smetanou, prosím –“

„Co to tenkrát v *Timesech* psali o *Večeru tříkrálovém*? Slečna Ferridayová jakožto Olivie ušla? To mi tedy přišlo dost tvrdé –“

„A bez česneku. Povařit spíš krátce, prosím, ať není maso moc tuhé.“

„Nemají se vám rovnou připlazit ke stolu, *Mademoiselle*?“ *Monsieur* Bernard si zapsal objednávku a zamířil do kuchyně.

Monsieur Rodierre studoval nabídku šampaňského, zvažoval všechny podrobnosti. „Tak herečka? To by mě vážně nenapadlo.“ Jeho neupravený vzhled byl svým způsobem přitažlivý, asi jako *potager*, když si říká o vyplnění.

„Na konzulát se hodím mnohem víc. Matka už se s Rogerem zná dlouho. Když mi navrhnul, jestli bych mu nechtěla pomoci, nedokázala jsem odolat.“

Monsieur Bernard nám položil na stůl košík chleba a na chvíli se pátravě zadíval na *Monsieur* Rodierra, jako by si ho snažil vrýt do paměti.

„Doufám, že jsem vám nepřekazil plány s přítelem,“ řekl Paul. Natáhli jsme se pro chleba ve stejnou chvíli a já se zlehka dotkla jeho dlaně, teplounké a měkounké. Rychle jsem ruku stáhla do klína.

„Na nic takového nemám čas. Znáte New York – všechny ty večírky a tak. Je to vskutku vyčerpávající.“

„U Sardiho jsem vás ještě neviděl.“ Rozlomil bochník a ke stropu se vznesl oblak páry.

„Hodně pracuju.“

„Něco mi říká, že kvůli penězům to asi neděláte.“

„Pracuju bez nároku na plat, jestli narážíte na tohle – ale na takové věci není slušné se vyptávat, *Monsieur*.“

„Nemohli bychom se zbavit toho ‚*Monsieur*‘? Připadám si pak jako stařec.“

„Navrhujete mi tykání? Vždyť jsme se sotva poznali.“

„Je rok 1939.“

„Manhattanská společnost je jako sluneční soustava s vlastním řádem. K tomu, aby planety vybočily ze svojí dráhy, stačí už to, že svobodná žena večerí s ženatým mužem.“

„Tady nás přece nikdo neuvidí,“ uklidňoval mě Paul, zatímco ukazoval *Monsieur* Bernardovi šampaňské z nápojového lístku.

„To řekněte slečně Evelyn Shimmerhornové, co sedí támhle vzadu.“

„Nezničil jsem ti právě pověst?“ zeptal se s laskavostí, jaká se u tak nesmírně krásných mužů objevuje jen zřídka. Možná u něj ta černá košile byla přece jen dobrá volba.

„Evelyn to nikde roznášet nebude. Čeká dítě, zrovna v tuhle dobu, chudinka.“

„Děti. Akorát všechno zkomplikují, co? Na něco takového není v životě herce místo.“

Další sobecký herec.

„A jak vydělává otec na tvoje místo v téhle sluneční soustavě?“

Na někoho prakticky neznámého se Paul vyptával až moc.

„Vydělával. Obchodoval s textiliemi.“

„Kde?“

Monsieur Bernard mezi nás přišoupl stříbrný kbelík s držadly připomínajícími cikánské náušnice, z něhož vykukovalo smagardové hrdlo nakřivo usazené láhve šampaňského.

„Byl partnerem Jamese Harpera Poora.“

„Jednoho z bratří Poorových? Byl jsem v jeho domě v East Hamptonu. Chudák to teda zrovna není. Jezdíš do Francie často?“

„Každý rok, do Paříže. Matka tam zdělila byt... na rue Chauveau Lagarde.“

Monsieur Bernard za uspokojivého zvukového doprovodu bouchnul láhev šampaňského – spíš to zadunělo, než bouchlo. Nalil mi trochu zlatavé tekutiny do skleničky a bublinky vystoupaly k okraji, až málem přetekly, načež se usadily přesně v té úrovni, kde měly. Přípitek od odborníka.

„Moje žena Rena má obchůdek nedaleko odtud, jmenuje se Les Jolies Choses. Nevšimla sis ho někdy?“

Upila jsem šampaňské a bublinky mě zašimraly na rtech.

Paul vytáhl z peněženky fotografii. Rena byla mladší, než jsem si ji představovala, a tmavé vlasy měla zastřižené á la Kleopatra. Usmívala se, oči doširoka rozevřené, jako by zrovna někomu vyzrazovala neodolatelné bezvýznamné tajemství. Byla rozkošná, nejspíš můj pravý opak. Napadlo mě, že její elegantní

obchůdek nejspíš bude jedním z těch, kde se z žen stávají pravé Francouzky – s prvky vizáže sladěnými naoko nedbale.

„Asi ne,“ odpověděla jsem. Vrátila jsem mu fotografii. „Ale je nádherná.“

Dopila jsem skleničku.

Paul pokrčil rameny. „Pro mě je samozřejmě moc mladá, ale –“ Na chvilku naklonil hlavu na stranu a zadíval se na fotografii, jako by ji snad viděl poprvé v životě, načež ji zastrčil zpátky do peněženky. „Moc se nevidáme.“

Z té představy se mi zamotala hlava, ale hned jsem se vzpamatovala, jak na mě dolehlo tíživé vědomí toho, že i kdyby Paul byl nakrásně k máni, moje rázná náтура by okamžitě uhasila jakoukoliv známku milostného jiskření.

Z rádia v kuchyni pronikal chraplák Edith Piafův.

Paul vytáhl láhev z kbelíku a dolil mi šampaňské. Čekal moc dlouho a vzpurné bublinky přetekly přes okraj skleničky. Podívala jsem se na něj. Samozřejmě jsme oba věděli, co by se mělo dít dál. Dávná tradice. Zná ji každý, kdo ve Francii pobyl aspoň chvilku. Přelil snad schválně?

Paul si bez váhání namočil prst v loužičce šampaňského kolem stopky mé skleničky, natáhl se ke mně a jemně mi vklepal chladivou tekutinu za levé ucho. Jakmile se mě dotkl, málem jsem vyskočila z kůže. Pak jsem čekala, až mi odhrne vlasy a dotkne se mě i za pravým uchem, a on tam prst na chvíli přitiskl. Potom s úsměvem pomazal za oběma ušima i sám sebe.

Proč mi najednou z celého těla sálalo teplo?

„Jezdí Rena na návštěvy?“ zeptala jsem se. Pokoušela jsem se vydrhnout si z ruky skvrnku od čaje, ale nakonec jsem zjistila, že je to stařecká skvrna. Úžasně.

„Zatím tu nebyla. Divadlo ji vůbec nezajímá. Ani se sem ještě nepříjela podívat na *Pařížské ulice*, ale já vlastně sám nevím, jestli tu budu moct zůstat. Doma jsou všichni na trní z Hitlera.“

Z kuchyně k nám dolehla hádka dvou mužů. Kde máme ty šneky? To pro ně poslali do Perpignanu?

„Aspoň že Francii chrání Maginotova linie,“ řekla jsem.

„Maginotova linie? Ale prosím tě. Betonová zeď a pár pozorovatelů? To je jako praštit Hitlera rukavičkou.“

„Vždyť je čtyřicet kilometrů široká.“

„Když si Hitler něco umane, nic ho nezastaví,“ odpověděl Paul.

V kuchyni se zatím rozpoutal bengál. Nebylo divu, že nám zatím nepřinesli hlavní chod. Kuchař, bezpochyby vrtošivý umělec, zrovna kvůli něčemu dostal záchvat.

Z kuchyně se vynořil *Monsieur* Bernard. Dveře s kulatým okénkem se za ním několikrát zavřely a znovu otevřely, než se konečně zastavily. Přešel do středu restaurace. Zdá se mi to, nebo má uplakané oči?

„Excusez-moi, ladies and gentlemen.“

Kdosi zaťukal lžící o skleničku a místnost ztichla.

„Právě jsem se ze spolehlivého zdroje dozvěděl...“ *Monsieur* Bernard se zhluboka nadechl, až se mu hrudník rozepjal jako kožený krbový měch. „Důvěryhodný zdroj nám potvrdil, že...“

Odmlčel se, na moment ho přemohly emoce, načež větu konečně dokončil.

„Adolf Hitler napadl Polsko.“

„Panebože,“ vydechl Paul.

Dívali jsme se jeden na druhého a kolem nás vypukla změt rozčilených diskuzí, rozrušených spekulací a děsu. Reportér z galavečera vstal, hodil na stůl pár zmuchlaných dolarů, popadl klobouk a dlouhými kroky vyběhl ven.

Závěrečný komentář *Monsieur* Bernarda se v nastalém po-
vyku prakticky ztratil.

„Kéž při nás stojí Bůh.“

Kapitola 2

Kasia

1939

Zajít si tehdy na sráz nad Jelení loukou a podívat se na uprchlíky byl vážně nápad Pietrika Bakoského. To jen aby bylo jasno. *Mamusia* mi to nikdy neuvěřila.

Hitler sice vyhlásil Polsku válku už prvního září, ale jeho vojáci si s obsazením Lublinu dávali načas. Byla jsem za to ráda, nechtěla jsem žádné změny. Lublin byl ve své tehdejší podobě ideálním místem. Z rádia jsme si vyslechli berlínské projevy o nových nařízeních a na předměstí dopadlo pár bomb, ale víc se zatím nedělo. Němci se soustředili na Varšavu, k níž se stahovala vojska, a do Lublinu mířily tisíce uprchlíků. Stošedesátikilometrovou cestu na jihovýchod absolvovaly celé houfy rodin, které teď spaly na bramborových polích za městem.

Před válkou se v Lublinu nikdy nic vzrušujícího nestalo, byli jsme vděční za krásný východ slunce, občas dokonce víc než za nový film v kině. Onoho rána, osmého září, jsme se na vrcholek kopce nad loukou dostali těsně před rozedněním. Ve tmě pod sebou jsme spatřili siluety tisíců spících lidí. Ležela jsem mezi dvěma kamarády, Nadiou Wątrobou a Pietrikem Bakoským, a pozorovala tábor z udusaného balíku slámy, ještě teplého, předtím na něm spala srnka i s koloušky. Zmizeli, než jsme se dorazili – ranní ptáčata. Tohle měli s Hitlerem společné.

Tmu na obzoru zničehonic protrhly jitřní červánky a mně se na chvíli zatajil dech, asi jako když neovladatelně zalapáte

po dechu, protože spatříte něco bolestně krásného, například jakékoliv mládětko nebo čerstvou smetanu prosakující ovsnou kaší nebo Pietrika Bakoského ze strany v prvních paprscích denního světla. Takhle zalitý sluncem vypadal jeho profil, už tak z osmadesátých procent dokonalý, obzvláště nádherně – jako na deseti zlotých. V ten okamžik vypadal stejně jako všichni kluci hned po probuzení, ještě než se umyjí: vlasy barvy čerstvého másla měl na jedné straně přeležené.

I Nadiin profil se blížil k dokonalosti, jak už to u dívek s takhle jemnými rysy bývá. Plný počet bodů jsem jí neudělila jenom kvůli památce na nedávný školní incident. Fialová modřina na čele už sice velikosti kachního vejce nedosahovala, ale byla stále znát. Měla na sobě kašmírový svetřík v barvě nezralého kantalupu, se kterým mě nechávala laskat se podle libosti.

Jak jenom tak smutná situace mohla vypadat tak nádherně? Uprchlíci si vybudovali důmyslné stanové městečko z prostěradel a příkrývek. Vycházející slunce obnažovalo siluety lidí, kteří se uvnitř jednoho stanu z povlečení s potiskem květin oblékali vstříc novému dni, jako rentgenové záření.

Povlak dveří se rozhrnul, ze stanu po čtyřech vylezla žena oblečená jako do města a za ruku vedla dítě v pyžamu a plstěných botách. Jali se rozhrabávat hlínu klacíky a hledat brambory.

V dále za nimi se jako pohádkové město tyčil Lublin, z něhož tu a tam vykukovaly staré pastelové domy s červenými střechami, jako by si jich nějaký obr hodil pár do kelímku a vrhl je jako kostky po zvltněné krajině. O něco dále na západ kdysi stávaly naše malé letiště a továrenský komplex, jenže ty už se nacistům podařilo vybombardovat. Vlastně to byl jejich první zásah. Aspoň si to zatím do města nenapochodovali žádní Němci.

„Co myslíte, pomůžou nám Britové?“ zeptala se Nadia. „A Francouzi?“

Pietrik se pátravě zadíval na obzor. „Možná.“ Vyškubl ze země hrst trávy a rozhodil ji do vzduchu. „Ideální den na létání. Měli by odsud zmizet.“

Z kopce naproti stanům sestupovala na pastvu řada skvrnitých krav s cinkajícími zvonečky, v čele s dojičkami v šátcích. Pruh kravinců se táhl od nadzvednutého ocasu jedné z dojnic a ostatní jej obcházely. Ženy si o rameno opíraly po jedné vysoké blyštivé nádobě na mléko.

Zamhouřenýma očima jsem pátrala po Dívčí katolické škole sv. Moniky se zářivě oranžovou vlajkou povlávající na zvonici. Budova tak naleštěných podlah, že jsme se musely přezouvat do saténových trepek. Budova nekompromisních hodin, každodenních mší a přísných učitelů. Ne že by někdo z nich Nadie v době největší potřeby pomohl, samozřejmě kromě paní učitelky Mikelské, naší oblíbené matematikářky.

„Koukejte,“ upozornila nás Nadia, „ty ženské vedou jenom krávy, bez ovcí. Touhle dobou by už přece měly být ovce venku.“

Nadia byla všímavá. Byla sice jen o dva měsíce starší než já (takže už jí bylo sedmnáct), ale zdála se mnohem vyspělejší. Pietrik se mi zadíval přes rameno na Nadiu, jako by ji viděl poprvé v životě. Všem klukům se líbila – uměla dokonalé hvězdy, měla bezchybnou pleť Maureen O’Sullivanové a hustý blondátý cop. Mně se sice nedostávalo jejích půvabů a na sport jsem byla levá, zato mě v neformálním hlasování – historicky prvním, aspoň na našem *gymnazjum* – nejlepší tanečnicí třídy a majitelkou nekrásnějších nohou.

„Tobě nic neuteče, Nadio,“ obdivoval ji Pietrik.

Nadia se na něj usmála. „Nepřeháněj. Neměli bychom jim pomoci s vykopáváním těch brambor? Lopatou se ohánět umíš, Pietriku.“

Ona s ním flirtuje? Přímé porušení pravidla číslo jedna: Kamarádky na prvním místě! O svatojánské noci vytáhl Pietrik z řeky můj věnec a řetízek se stříbrným křížkem dal také mně. To už se snad na tradice vůbec nehledí?

Možná už Pietrika pobláznila. To by dávalo smysl. Nedávno prodávaly skautky lístky na tanec s místními chlapci na dobročinné účely. Pietrikova sestřička Luiza mi prozradila, že Nadia

skoupila všech deset lístků na tanec s Pietrikem. A co teprve ta příšerná potyčka před školními vraty! Šly jsme zrovna s Nadiou ze školy, když po ní tamní chamrad' začala házet kamení. Nádávali jí, protože má dědečka Žida. Pietrik jí tehdy přispěchal na pomoc s rychlostí blesku.

Že lidé házeli kameny po Židech, nebylo ničím neobvyklým, ale aby se to dělo Nadie, to byla novinka. Ani jsem do té doby netušila, že má židovskou krev. Chodily jsme přece do katolické školy a ona uměla nazpaměť víc modliteb než já. Pak nám ale němčinář, pan učitel Speck, zadal úkol nakreslit rodinný strom a vyzvonil to před celou třídou.

Když ti kluci začali po Nadie vrhat kameny, snažila jsem se ji odtáhnout pryč, jenže ona stála jako přikovaná. Ze školy vyběhla paní učitelka Mikelská, která tehdy čekala první dítě, obžala ji a seřvala ty smrady, prý ať toho okamžitě nechají, jinak zavolá policii. Paní učitelku Mikelskou jsme měly všechny moc rády, byla naším vzorem: všechny jsme chtěly být krásné, chytré a vtipné jako ona. Rvala se za nás jako lvice a za vynikající písemky z počtů nám nosila karamelky, *krówki*. Ještě se nestalo, že bych jednu nedostala.

Pietrik nás tehdy doprovodil domů a honil ty kluky po ulici s lopatou v ruce. Stálo ho to sice kus předního zubu, jeho úsměv tím však nijak neutrpěl, ve skutečnosti byl ještě roztomilejší.

Ze zasnění mě vyrušil jakýsi podivný zvuk, jako kdyby se všude kolem nás rozcvrlikali cvrčci. Byl čím dál hlasitější, až se pod námi rozvibrovala i zem.

Letadla!

Přeletěla tak nízko nad námi, že vzdušné víry vytrhávaly stébla trávy a ta se jim odrážela od stříbrných letounů. Byly sešikované do trojic. Naklonily se vpravo, zamířily si to k městu a zanechaly za sebou pach oleje a šedé stíny klouzající po polích pod námi. Celkem jsem jich napočítala dvanáct.

„Vypadají jako letadla z *King Konga*,“ prohlásila jsem.

„To byly dvouplošníky, Kasio,“ opravil mě Pietrik. „Curtiss Helldiver. Tohle jsou německé střemhlavé bombardéry.“

„Třeba jsou polské.“

„Nejsou. To se pozná podle těch bílých křížů pod křídly.“

„Mají s sebou bomby?“ zeptala se Nadia spíš fascinovaně než vyděšeně. Nikdy se ničeho nebála.

„Letiště už přece odrovnali,“ odpověděl Pietrik. „Co by ještě tak mohli zničit? Žádný muniční sklad tu nemáme.“

Letadla obkroužila město a postupně se vydala na západ. Pak se první z nich s úděsným skřípěním vrhlo střemhlav dolů a shodilo bombu do centra města, přímo na hlavní ulici Krakowskie Przedmieście, v níž stály ty nejkrásnější lublinské budovy.

Pietrik vyskočil na nohy. „*Jezu Chryste*, to ne!“

Zemí otřásla mohutná rána a z místa dopadu bomby se vznesla černošedá oblaka. Letadla znovu zakroužila nad městem a shodila pár dalších bomb, tentokrát poblíž Královského soudu, kde sídlí radnice. Moje sestra Zuzanna zrovna dokončila studium medicíny a občas pomáhala na zdejší klinice. A co *mamusia*? Bože, prosím, jestli se mamince něco stalo, vezmi si mě rovnou do nebe, proběhlo mi hlavou. Je tatínek na poště?

Letadla opsala nad městem kruh a vydala se zpátky. Když nám letěla nad hlavami, zalehli jsme do trávy a Pietrik zakryl mě i Nadiu vlastním tělem. Byl tak blízko, že jsem přes košili na zádech cítila, jak mu buší srdce.

Dvě letadla to stočila zpátky, jako by na něco zapomněla.

„Musíme –“ spustil Pietrik, ale než jsme se vůbec stihli pohnout, obě letadla ještě snížila svoji dráhu a rozletěla se k poli pod námi. Ve zlomku vteřiny k nám dolehly výstřely. Oni pálí na dojičky! Některé kulky se zabořily do pole, až se rozlétla hlína, zbytek však zasáhl cíl: ženy padaly k zemi a mléko se rozlévalo do trávy. Jedna z krav se s bučením poroučela k zemi a střely za hlasitého rachotu prorážely kovové pláště nádob na mléko.

Uprchlíci nechali brambory bramborami a rozutekli se po polích. Některé z nich si kulky stejně našly. Pak nám obě zbylá letadla znovu přeletěla nad hlavami a já se přikrčila nad polem posetým mrtvými muži, ženami i kravami. Zbylé krávy jancily jako pomatené.

Rozběhla jsem se dolů z kopce s Nadiou i Pietrikem v patách, utíkali jsme po lesních pěšinách pokrytých jehličím z borovic ke svým domovům. Jsou rodiče v pořádku? A co Zuzanna? Mají jenom dvě sanitky, bude muset pracovat celou noc.

U bramborového pole jsme zpomalili, ten výjev nešlo jen tak minout. Asi na délku konve na mléko ode mě ležela žena v Zuzannině věku a všude kolem ní se válely brambory. Dopadla na záda napříč brázdami, levou ruku si tiskla k hrudi, rameno měla zbrocené krví a obličej samou krvavou šmouhu. Vedle ní klečela mladá dívka.

„Sestřičko,“ prosila tu ženu a držela ji za ruku, „tak už vstávej!“

„Stlač tu ránu oběma rukama,“ poradila jsem jí, ale ona na mě jenom zírala.

Přiběhla k nim další žena v žinylkových šatech a poklekla vedle dívky. Vytáhla z černé zdravotnické brašny kus žlutohnědé gumy.

Nadia mě táhla pryč. „Poběž. Co když se letadla vrátí?“

Městem pobíhali lidé, brečeli a volali na sebe, evakuovali se na kolech, koních i povozech, v autech i pěšky.

Přiblížili jsme se k ulici, kde jsem bydlela, a Pietrik vzal Nadiu za ruku. „Už jsi skoro doma, Kasio. Doprovodím Nadiu.“

„A co já?“ volala jsem za nimi, ale oni už si po kočičích hlavách razili cestu k bytu Nadiiny matky.

Pietrik si vybral.

Zamířila jsem k průchodu pod starobylou Krakovskou bránou, mojí oblíbenou památkou – vysokou věží z cihel a se špičkou ve tvaru zvonu, která kdysi bývala jediným vstupem do města. Z jedné strany byla po útoku celá popraskaná, ale pořád stála.

Na kole kolem mě projela paní učitelka Mikelská s manželem – bydleli kousek od nás, ale teď mířili na opačnou stranu. Paní učitelka, už v pokročilém stádiu těhotenství, se za jízdy otočila.

„Maminka tě všude hledá, Kasio, je šílená strachy,“ zavolala.

„Kam jedete?“ zakřičela jsem.

„K mojí sestře,“ odpověděla paní učitelka.

„Běž za matkou!“ zavolal pan Mikelsky, který jel vpředu.

Zmizeli mi v davu a já se rozběhla k domovu.

Panebože, prosím, jen ať není *mamusia* zraněná!

Doběhla jsem k našemu bloku a každičká buňka v mém těle zajásala úlevou, že náš dům, taková uzounká růžová nudle, ještě stojí. Budova přes ulici takové štěstí neměla. Srovnali ji se zemí, zbyly z ní jen sutiny – na ulici ležela změť betonu, sádrových zdí a zkroucených železných postelí. Doklopýtala jsem přes trosky domu blíž a spatřila, jak se v okně jemně vzdouvá maminčina záclona. Teprve v tu chvíli mi došlo, že nám bomby vyrazily všechna okna včetně zatemňovacího papíru a všeho ostatního.

Ani jsem nemusela hledat klíč od bytu za uvolněnou cihlou, dveře byly dokořán. *Mamusia* a Zuzanna sbíraly po kuchyni štětky, jež mamince popadaly z kreslicího stolu, a ve vzduchu byl cítit vylitý terpentýn. Náš domácí mazlíček, slepička Psina, jim chodila v patách. Díkybohu se jí nic nestalo – byla pro nás spíš psem než kuřetem.

„Kde jsi byla?“ vyjela na mě *mamusia*, bílá jako kreslicí papír, který držela v ruce.

„Nahoře na Jelení louce,“ vysvětlovala jsem. „Byl to Pietrikův ná –“

Zuzanna se postavila i s hrnečkem, do něhož sbírala střepy. Doktorský plášť měla celý umouněný od popela. K tomu plášti se propracovávala dlouhých šest let. Vedle dveří stál její kufr. Měla se stěhovat do nemocnice, kam ji přijali na pediatriickou rezidenturu. Určitě se zrovna balila, když přiletěly bombardéry.

„Jak tě proboha mohla napadnout taková hloupost?“ obořila se na mě.

„Kde je *papa*?“ zeptala jsem se, když se mi obě jaly vymetat kousky betonu z vlasů.

„Šel ven...“, zlomil se mamince hlas.

Zuzanna ji vzala za ramena. „Řekni jí to, mami.“

„Šel tě hledat,“ oznámila mi *mamusia* se slzami na krajíčku.

„Nejspíš bude na poště,“ uklidňovala ji Zuzanna. „Půjdu se po něm podívat.“

„Nikam nechod,“ snažila jsem se ji zastavit. „Co když se ta letadla ještě vrátí?“ Jako elektrický úhoř mnou projela bodavá vlna strachu. Ty nebožačky na poli...

„Půjdu!“ prohlásila neústupně. „Však já se vrátím.“

„Tak já půjdu s tebou,“ navrhla jsem. „Na klinice se beztak bude hodit další pár rukou.“

„Proč pořád vymýšlíš akorát hlouposti? *Papa* šel pryč jenom kvůli tobě.“ Natáhla si svetr a vykročila ke dveřím. „Na klinice se bez tebe klidně obejdou. Stejně akorát motáš obvazy. Zůstaň tady.“

„Nechod,“ pokusila se ji zastavit i *mamusia*, ale Zuzanna vyběhla ven – vždycky měla svoji hlavu, v tom byla po tátovi.

Mamusia přešla k oknu a sehnula se, aby posbírala další střepy, jenže se jí tak tráslы ruce, že to musela vzdát. Vrátila se ke mně, uhladila mi vlasy, políbila mě na čelo, pevně mě objala a jako zaseknutá deska pořád dokola opakovala *kocham cię*.

Mám tě ráda.

Té noci jsme s maminkou spaly u ní v posteli, obě s jedním okem otevřeným, kdy už konečně překročí práh *papa* se Zuzannou. *Psina*, která se opravdu chovala spíš jako pes než jako slepice, nám spala v nohách postele s hlavou stočenou pod jemně ochmýřeným křídlem. Ještě za tmy se s kvoknutím probudila – táta se vrátil domů. Stál ve dveřích ložnice a tvídové sako měl pokryté vrstvou popela. Vždycky míval takový smutný výraz, asi jako bloodhound. Dokonce i na fotkách z raného dětství měl svěšené koutky a hluboké vrásky. Té noci ale vypadal ještě sklesleji, jak mu světlo z kuchyně vrhalo na obličej stín.

Mamusia se posadila. „Ade?“ Odhodila peřinu a rozběhla se k němu, až z obou zbyly jen tmavé siluety proti rozžaté svíčce v kuchyni. „Kde je Zuzanna?“

„Tu jsem neviděl,“ řekl táta. „Nemohl jsem najít Kasiu, tak jsem šel na poštu, vynosil ven všechny složky a spálil je. Infor-

mace, které budou Němci chtít. Jména a adresy. Vojenské seznamy. Už zabrali hlavní poštu ve Varšavě a odstříhli telegrafní dráty, jsme na řadě.“

„Co se stalo s tamními zaměstnanci?“ zeptala se *mamusia*.

Papa pohlédl svým směrem a neodpověděl.

„Předpokládáme, že německá vojska dorazí do týdne a namíří si to rovnou k nám.“

„K nám?“ přitáhla si *mamusia* župan ke krku.

„Budou mě hledat. Mohl bych jim být dost užitečný.“ *Papa* se usmál, ale oči měl pořád nešťastné. „Potřebují hlavní poštu, aby mezi sebou mohli komunikovat.“

Na hlavní poště se nikdo nevyzná tak dobře jako táta. Dělá tam vedoucího, co pamatuju. Zná nějaká tajemství? Je vlastenec. Radši by zemřel, než aby jim cokoli vyrazil.

„Jak vůbec vědí, kde bydlíme?“

Tatínek se na maminku zadíval jako na dítě. „Už to plánuji roky, Halino. Jestli mě zajmou, snad mě aspoň budou potřebovat natolik, že mě nezabijou. Vydržte dva dny. Jestli se neozvu, odjeďte s děvčaty na jih.“

„Britové nám pomůžou,“ hlesla *mamusia*. „A Francouzi –“

„Nikdo nepřijde, miláčku. Starosta už začal s evakuací, vzal si k ruce policisty i hasiče. A my musíme schovat, co půjde.“

Papa vytáhl z toaletního stolku maminčinu šperkovnici a hodil ji na postel. „Nejdřív umyjte a osušte co nejvíc plechovek. Musíme zakopat do země veškeré cennosti...“

„Ale my jsme přece nic neprovedli, Ade! Němci jsou kultivovaný národ. Hitler je akorát očaroval.“

Maminčina matka byla čistokrevná Němka, otec z poloviny Polák. Dokonce i takhle po probuzení vypadala *mamusia* nádherně. Žensky, ale nikoliv křehce. Jako pravá blondýna.

Papa ji popadl za paži. „Ten tvůj kultivovaný národ chce, abychom odsud zmizeli a oni se sem mohli nastěhovat! Copak to nechápeš?“

Pak prošel byt a posbíral do kovové krabice se zohýbaným víkem náš nejcennější majetek: matčin diplom zdravotní sestry,

jejich oddací list, prstýnek s rubínem po matčině rodině a obálku s rodinnými fotografiemi.

„Ještě doneste pytlík prosa. Taky ho zakopeme.“

Mamusia vytáhla zpod dřezu plátěný pytlík.

„Nejspíš budou prohledávat všechny domy, jestli se tu náhodou někde neukrývají polští vojáci,“ zašeptal *papa*. „Už odvysílali nová nařízení. Polsko oficiálně zaniklo. Nesmí se mluvit polsky. Zavřou všechny školy. Bude platit večerka. Kdo nemá růžovou propustku, nesmí ji porušit. Máme zakázané držení zbraní. A lyžáky. Jakékoli množství jídla nad přiděl klidně můžou –“ *papa* se na mě znovu podíval a odmlčel se. „Nejspíš si prostě vezmou, co se jim líbí.“

Vytáhl ze zásuvky v komodě starý stříbrný revolver. *Mamusia* o krok ustoupila, aby od něj byla co nejdál.

„Tu taky zakopej, Ade,“ hlesla s doširoka rozevřenýma očima.

„Mohla by přijít vhod,“ oponoval jí táta.

Matka se k ní otočila zády. „Zbraň nikdy nevěstí nic dobrého.“

Papa zaváhal, ale pak přidal pistol do krabice. „Kasio, musíme zakopat i tvoji skautskou uniformu. Nacisti mají na skauty spadeno, v Gdaňsku prý postříleli celý chlapecký oddíl.“

Zachvěla jsem se, ale věděla jsem, že s tatínkem se nemá smysl hádat, a tak jsem naskládala do plechovek svůj milovaný majetek: vlněnou šálu, kterou si jednou půjčil Pietrik a ještě pořád po něm voněla, nové splývavé šaty, které mi *mamusia* ušila z červeného manšestru, skautskou košili a krojový šátek i fotografii s Nadiou, jak sedíme na krávi. *Mamusia* zabalila jednu ze svých sad malířských štětců ze sobolí srsti, které zdědila po matce, a taky je přidala do plechovky. *Papa* pak škvíry utěsnil voskem.

Naši zahrádku za domem – kousek hlíny obklopený pár dřevěnými plaňkami, které už stály jen díky všudypřítomnému plevelu – ozařovaly té noci pouze hvězdy. *Papa* se postavil na zrezivělou lopatu, až se zabořila do země. Projela udusanou půdou, jako by to byl pouhý dort. Tatínek vykopal jámu hlubokou asi jako čerstvý hrob pro miminko.

Měli jsme téměř hotovo, ani v té tmě se ovšem mamince nepodařilo zakrýt, že si na prsteníčku nechala zasnubní prsten, který jí věnovala její matka, protože *papa* si nemohl žádný dovolit. Ten prsten připomínal dokonalou květinu – velký diamant uprostřed obklopovaly tmavě modré safírové okvětní lístky. Když *mamusia* ve tmě pohnula rukou, blyštil se jako nervózní světluška. „Je to polštářkový brus ze sedmnáctého století, tehdy se diamanty brousily tak, aby vypadaly hezky ve světle svíčky,“ vysvětlovala vždycky těm, kdo prsten obdivovali. A taky že vypadal úžasně – mihotal se jako živý.

„A co ten prsten?“ zeptal se jí *papa*.

Světluška okamžitě zaujala obrannou pozici a schovala se jí za záda. „Ten ne!“ vykřikla *mamusia*.

Jako malé jsme se se Zuzannou vždycky hádaly, kdo se bude při přecházení silnice držet maminky za ruku s prstenem. Za tu krásnou ruku.

„Copak jsme toho už nezakopali dost?“ vymlouvala se. „Ještě nás tu někdo chytí při činu.“

Noční hádka na dvoře by nám bezesporu zajistila spoustu pozornosti.

„Jak myslíš, Halino,“ pokrčil *papa* rameny. Naházel do díry pár vrchovatých lopat hlíny a pohřbil naše poklady. Já mu pomáhala holýma rukama, aby nám to rychleji odsýpalo. *Papa* místo činu dokonale upěchoval. Pak odpočítal kroky k domu, aby nezapomněl, kde poklad hledat.

Dvanáct kroků až ke dveřím.

Když se Zuzanna konečně vrátila domů, podělila se s námi o hrůzné vyprávění o doktorech a sestřičkách, kteří celou noc zachraňovali zraněné. Pod sutinami byla údajně zaživa uvězněná ještě spousta lidí. Žili jsme v neustálém strachu, že za dveřmi uslyšíme Němce, tiskli jsme uši k rádiu v kuchyni, doufali jsme v co nejlepší zprávy, ale dostávalo se nám jen těch nejhorších. Polsko se snažilo bránit, utrpělo obrovské ztráty, ale německým divizím a letkám s tou nejmodernější výzbrojí se rovnat nemohlo.

V neděli 17. září jsem se probudila, zrovna když *mamusia* předávala tatínkovi nejnovější zprávy z rádia. Polsko prý napadli i Rusové, tentokrát z východu. Copak nestačí, že nás napadla jedna země?

Rodiče jsem našla v kuchyni, zírali z okna na ulici. Bylo svěží podzimní jítro a s matčinými záclonami si pohrával jemný větřík. Došla jsem k oknu a spatřila skupinu Židů v černých oblecích, jak uklízí sutiny před domem.

Mamusia mě objala, a když byla silnice vyklizená, pozorovaly jsme spolu valící se průvod německých vojáků, jako by se do nějakého penzionu přihrnula nová várka nájemníků s horou zavazadel. Nejdřív se objevily nákladní vozy, za nimi pěšáci, pak vojáci s povýšenecky vypjatými hrudníky na tancích. Aspoň že Zuzanna zůstala téhle smutné podívané ušetřena, už odešla do nemocnice.

Sledovali jsme dění na ulici a *mamusia* zatím tatínkovi ohřála vodu na čaj. Starala jsem se o to, abychom byli co nejméně hluční. Třeba nás nechají na pokoji, když budeme potichu. Abych se uklidnila, počítala jsem háčkované ptáčky na matčiných záclonách. Jeden skřivan. Dvě labutě. Jedna straka. Není náhodou straka znamením blízké smrti? Nákladák pod našimi okny rachotil čím dál hlasitěji.

Zhluboka jsem se nadechla, abych v sobě potlačila narůstající paniku. Co přijde teď?

„Ven! Ven!“ rozkřičel se nějaký muž. Hrozivé dupání okovaných bagančat na dlažbě. Bylo jich tam tolik!

„Pojď od toho okna, Kasio,“ řekl tatínek a sám se stáhnul do kuchyně. Pronesl to s nucenou ležérností, okamžitě jsem poznala, jak moc se bojí.

„Neměli bychom se schovat?“ zašeptala *mamusia*. Otočila si prstýnek na ruce, zatnula pěst a ukryla kamínky do dlaně.

Papa přešel ke dveřím a já se začala zběsile modlit. Doléhal k nám strašlivý řev a spousta rozkazů, ale brzy nákladák odjel.

„Asi odjíždějí,“ zašeptala jsem mamince.

Vtom nám kdosi zabušil na dveře, až jsem nadskočila. Ozval se mužský hlas: „Otevřete!“

Mamusia ztuhla a *papa* otevřel dveře.

„Adalbert Kuzmerick?“ zeptal se esesák, který se rovnou nahrnul dovnitř. Celý se dmul pýchou a spokojeností sám se sebou.

Byl skoro o dvacet centimetrů vyšší než *papa*, málem si srazil čepici o zárubeň. Měl s sebou ještě poskoka, oba na sobě měli plnou uniformu *Sonderdienst*, včetně černých bot a čepic s tím příšerným emblémem lebky s prázdnými očními důlky. Prošel kolem mě; byl cítit po hřebíčkové žvýkačce. Vypadal dobře živý a bradu držel tak vysoko, že jsem viděla krev prosakující kouskem bílého papíru, kterým si po holení zalepil řeznou ranku na ohryzku. Dokonce i krev jim tekla v odstínu nacistické rudé.

„Ano,“ odpověděl *papa*, jak nejkldněji to jen šlo.

„Vedoucí telekomunikačního oddělení hlavní pošty?“

Papa přikývl.

Přihrnuli se k němu další dva strážní, popadli ho za paže a od-táhli pryč tak rychle, že se na nás ani nestihl otočit. Chtěla jsem utíkat za ním, ale ten čahoun mě zarazil obuškem.

Mamusia přeběhla k oknu a z očí jí sršely blesky. „Kam ho vedete?“

Najednou jsem se rozklepala zimou. Dýchalo se mi čím dál hůř.

Do bytu vkročil další esesák, vychrtlý a menší než ten první. Tiskl si na prsa plátěnou tašku.

„Kam si manžel ukládá pracovní dokumenty?“ zeptal se čahoun.

„Sem ne,“ odpověděla *mamusia*. „Tak řekněte, kam ho vedete?“

Stála tam s dlaněmi sepjatými na úrovni prsou, zatímco se nám ten huběňour procházel po domě, otevíral zásuvky a strkal si všechny papíry do tašky.

„Krátkovlnné rádio?“ zeptal se čahoun.

Mamusia zavrtěla hlavou. „Ne.“

Hubeňour si naházal do tašky tu trochu zbylého jídla ze spíže a mně se bolestivě sevřel žaludek.

„Veškeré potraviny jsou majetkem Říše,“ oznámil nám čahoun. „Dostanete přidělové listky.“

Hrášek v konzervě, dvě brambory a malá hlávka zemdlého zelí putovaly k hubeňourovi do tašky. Pak se chopil i srolovaného papírového sáčku se zbytkem mamínčiny kávy.

Natáhla se pro něj.

„Prosím vás, nemohly bychom si tu kávu nechat? Nic jiného už nemáme.“

Čahoun se otočil a dlouze se na maminku zadíval. „Nech to tam,“ přikázal poskokovi a ten odhodil pytlík na linku.

Prolezli všechny tři pokoje, povytahovali zásuvky psacích stolů a rozházeli ponožky a spodní prádlo po podlaze.

„Zbraně?“ zeptal se čahoun, když nám jeho pobočník prohledával skříně. „Jiné potraviny?“

„Ne,“ odpověděla *mamusia*. To bylo poprvé, co jsem ji slyšela lhát.

Přistoupil k ní blíž. „Nejspíš už se k vám doneslo, že zadržování říšského majetku se trestá smrtí.“

„Samozřejmě,“ řekla *mamusia*. „Kdybych mohla za manželem aspoň na návštěvu...“

Všichni jsme vyšli na dvorek za domem. Zahrada byla ze všech stran oplocená a s těmi esesáky se najednou zdála menší než kdy dřív. Všechno vypadalo v naprostém pořádku, akorát zem na místě, kam jsme před týdnem ukryli naše cennosti, byla ještě pořád nápadně udusaná. Bylo jasné, že něco ukrývá. Voják se vydal přes dvorek a já mu odpočítávala kroky. *Pět... šest... sedm...* Jestlipak je vidět, jak se mi třesou kolena?

Psina se zrovna jala rozhrabávat půdu kousek od místa činu, hledala v ní brouky. Proboha, tamhle je ještě pořád lopata, opírá se o stěnu domu a je celá od hlíny! Odvedou nás na hrad, nebo nás zastřelí rovnou na dvorku, aby nás tu pak našel tatínek?

„Vy mě máte za blbce?“ vyjel na nás čahoun a zamířil si to rovnou k zasypané jámě.

Osm... devět...

Plíce mi vypověděly službu.

„To rozhodně ne,“ odpověděla *mamusia*.

„Přines mi tu lopatu,“ rozkázal čahoun svému poskokovi. „To jste si vážně mysleli, že vám to projde?“

„To ne, prosím,“ zaúpěla *mamusia*. Ukázala mu přívěsek s panenkou Marií, který nosila na řetízku kolem krku. „Podívejte, jsem z Osnabrücku. Znáte to tam?“

Čahoun pohlédl na lopatu. „Samozřejmě. Tamní vánoční trhy znají snad všichni. Zaregistrovala jste se už jako *Volksdeutsche*?“

Volksdeutsche byli etničtí Němci žijící v jiných zemích než v Německu. Nacisté nutili polské občany německého původu, jako byla *mamusia*, aby se mezi ně zaregistrovali. Dostávali pak díky tomu jídlo navíc, lepší práci a majetek zkonfiskovaný Židům a Polákům jiného než německého původu. *Mamusia* by takový status nikdy nepřijala, znamenalo by to totiž, že sympatizuje s Německem, ovšem vystavovala se tím nebezpečí, protože tím vystupovala proti Říši.

„Ne, ale jsem z větší části Němka. Můj otec byl Polák jen zčásti.“

Psina rozhrabávala půdu kolem udusaného místečka a do čehosi tam klovala.

„Kdybyste byla Němka, neporušovala byste nařízení, ne? Nezadržovala byste to, co patří Říši.“

Mamusia mu přejela prsty po paži. „Když ono se s tím vypořádává tak těžko. Copak to nechápete? Představte si, že by se to dělo vaší rodině.“

„Moje rodina už by dávno Říši odevzdala všechno, co má.“
Esesák se chopil lopaty a vydal se k zahrabané díře.

Deset... jedenáct...

„Moc se omlouvám,“ pokračovala *mamusia* a držela se pořádku za ním.

Voják ji ignoroval a udělal poslední krok.

Dvanáct.

Jak dlouho asi bude kopat, než narazí na tu krabici?

„Dejte nám šanci, prosím,“ žadonila *mamusia*. „Ještě jsme si na ta nařízení nestihli zvyknout.“

Čahoun se otočil, opřel se o lopatu a věnoval matce dlouhý pátravý pohled. Pak se usmál tak, že jsem mu klidně mohla spočítat zuby zářící jako malé žvýkačky.

Naklonil se k ní a ztišil hlas. „A ten zákaz vycházení po večerce znáte?“

„Ano,“ odpověděla *mamusia* a mezi obočím se jí objevila drobná vráska. Neklidně zašoupala nohama.

„Tak ten teď porušit můžete.“ Mnul mezi palcem a ukazovákem matčin přívěsek a celou dobu se jí upřeně díval do očí.

„Jenže to bych musela mít růžovou povolenku,“ odvětila *mamusia*.

„Mám je tady v kapse.“ Pustil přívěsek a poklepal si dlaní vedle levé klopy saka.

„Nevím, co tím chcete říct,“ zkoušela to *mamusia* dál.

„Ale víte.“

„Jako že na tohle zapomenete, když za vámi přijdu?“

„Jestli jste si to vyložila takhle...“

„Znám Němce jako kultivovaný národ! Nejde mi do hlavy, že byste něco takového vážně požadoval od matky dvou dětí.“

Muž naklonil hlavu na stranu, kousl se do rtu a znovu se chopil lopaty. „Pokud to berete takhle, je mi líto.“

„Počkejte!“ vykřikla *mamusia*.

Voják zvedl lopatu vysoko do vzduchu.

„Proboha, to ne!“ vyjekla matka. Pokusila se ho zadržet, ale bylo pozdě. Lopata už svištěla vzduchem a nešlo ji zastavit.

Kapitola 3

Herta

1939

O půlnoci jsme se s otcem vydali z našeho sklepního bytu do šest bloků vzdálené hezcí části Düsseldorfu, k řadovým domkům z bílého kamene, kde sluhové uklízeli ulice a zastřihávali kakosty v truhlících za okny. Ač se září chýlilo ke konci, vzduch byl pořád teplý – říkalo se tomu „*Führerovo* počasí“, protože Hitlerovi umožňovalo úspěšná tažení. Aspoň v Polsku to zabralo.

Vyšla jsem po schodech k dvojítm dveřím, jejichž mléčné sklo chránila filigránová mřížka natřená nabílo. Stiskla jsem stříbrné tlačítko zvonku. Je vůbec Katz doma? Skrze mléčné sklo prosvítala slabá záře, ale plynové lampy po obou stranách dveří byly zhasnuté. Otec čekal na potměšlé ulici a rukama svíral břicho.

Toho roku, kdy se otcovy symptomy natolik zhoršily, že se rozhodl vyhledat svého oblíbeného starého židovského ošetřovatele nemocných, jakéhosi Katze, mi bylo pětadvacet. Židům se nesmělo říkat lékaři. Upřednostňoval se výraz „ošetřovatelé nemocných“. A árijci nesměli navštěvovat lékaře neárijského původu, ovšem to by nebyl Vati, kdyby dal na nějaká nařízení.

V hloubi domu zacinkal zvonek. Ještě nikdy jsem nebyla v židovském domě a ani mě ta představa nijak nelákala, jenže otec trval na tom, že ho musím doprovodit. Chtěla jsem uvnitř strávit pokud možno co nejkratší dobu.

Světlo za dveřmi se rozjasnilo a zpoza mléčného skla se ke mně blížil tmavý stín. Křídlo dveří po mé pravici se pootevřelo a ve škvíře se objevil můj bývalý spolužák z medicíny, jeden z mnoha židovských studentů, kteří už na univerzitě nebyli vítáni. Byl slušně oblečený, zrovna si zastrkával košili do kalhot.

„Co tu takhle v noci pohledáváš?“ zeptal se.

Ze schodů za jeho zády scházel Katz, jeho kroky tlumil tlustý koberec a povlával za ním dlouhý tmavě modrý župan. Na chvíli zaváhal, nahrbil se jako stará babizna a vytřeštil oči. Nejspíš čekal gestapo.

Otec se za mnou vybelhal po schodech. „Nezlobte se, *Herr Doktor*,“ řekl a opřel se rukou o zárubeň. „Nerad vás ruším, ale ta bolest je nesnesitelná.“

Katz otce poznal, usmál se a kvapně nás pozval dovnitř. Prošli jsme kolem bývalého medika, který si mě prohlížel se zlostně přimhouřenýma očima.

Katz nás odvedl do své dřevem obložené studovny, třikrát větší než celý náš byt a obklopené policemi plnými knih vázaných v kůži. V patře nad točitým schodištěm se nacházela galerie s další knihovnou. Katz otočil knoflíkem na stěně a rozsvítil křišťálový lustr nad našimi hlavami, ověšený tisícem rampouchovitých přívěsků.

Pak usadil otce do křesla, které připomínalo spíš královský trůn. Přejela jsem konečky prstů po hladké a chladivé područce z červeného damašku protkaného zlatými nitěmi.

„Vůbec nerušíte,“ ujišťoval Katz otce. „Četl jsem si. Prosím tě, moji brašnu a sklenici vody pro *Herr Oberheuser*,“ požádal svého syna, aniž se na něj podíval. Mladík nesouhlasně semknul rty a odešel.

„Jak dlouho už vás to takhle bolí?“ zeptal se Katz.

Židů jsem moc neznala, ale v učebnicích a v týdeníku *Der Stürmer* se toho o nich psalo dost. Chamtiví a panovační. Chtějí si pro sebe monopolizovat práva a medicínu. Přesto Katz vypadal, že snad otce vidí rád, což bylo v tuhle pokročilou hodinu dost zvláštní. Ten člověk svoji práci miloval.

„Od večere,“ odpověděl otec a dál si tiskl břicho.

Tou dobou jsem už měla medicínu téměř hotovou a klidně bych byla otci poradila, ale on trval na tom, že musí jít za Katzem.

Katz ho vyšetřoval a já se zatím rozhlížela po místnosti. Krb z černobílého mramoru, impozantní křídlo. Zdálo se, že knihy na policích jsou oprašované a kožené vazby promazávané. Každá z nich stála víc, než kolik jsem si za rok vydělala přípravou pečinek na brigádě v řeznictví *Onkel* Heinze. Určitě mezi nimi byl i ohmataný svazek Freuda. V místnosti stálo několik lamp, které kolem sebe vrhaly kužely světla, přestože je zrovna nikdo nepotřeboval. Kdyby tak tu marnotratnost viděla *Mutti*!

Katz prohmatával otci krk. Pak mu otočil ruku, aby mu mohl změřit pulz, a světlo dopadlo na stříbrnou nití vyšitý monogram „K“ na rukávu jeho županu.

„Možná za to může práce v Horschaftově továrně,“ oznámil otci. „Tě práce bych na vašem místě hned nechal.“

Sinalý otec zamrkal. „Jenže my bez toho platu nevyjdeme.“

„Tak aspoň pracujte ve větraných prostorách.“

Bývalý medik přinesl křišťálovou sklenku vody a položil ji vedle nás na stolek. Nejspíš se nedokázal přimět, aby ji podal přímo otci. Sotva mohl tušit, že otec je na jeho straně. Kdyby mu nebylo tak špatně, byl by u nás schoval těch lidí plnou tramvaj.

Katz vyklepl otci do dlaně pilulku z lahvičky a usmál se. „To máte zdarma.“

Tak takhle to tedy dělají? Zaháčkují si vás a pak si naučtují o to víc? V učebnicích uvádějí spoustu strategií, jimiž Židé podkopávají nohy tvrdě pracujícím Němcům. Pomalu získávají nadvládu nad celým lékařským světem. Profesori nám vyprávěli, jak si skrblí výsledky výzkumů jenom pro sebe a svoje zjištění prakticky nesdílí s nikým mimo své kruhy.

Otec zapil prášek a já si pročítala hřbety knih: *Klinická chirurgie. Vývojová stádia embryí u lidí a obratlovců*. Několik polic plných bichlí vázaných v zelené kůži s názvy jako *Atlas nemocí vnějšího oka* či *Atlas syfilidy a pohlavních chorob*.

„Čtete ráda?“ zeptal se mě Katz.

„Herta bude zanedlouho promovat na medicíně,“ pochlubil se otec. „Je ve zrychleném programu. Zajímá se o chirurgii.“ V těch několika chirurgických předmětech, které jsem si směla zapsat, jsem excelovala, ale protože vládl národní socialismus a já byla žena, specializace na chirurgii nepřicházela v úvahu.

„Jo, chirurgové,“ usmál se Katz, „králové mezi doktory, tedy aspoň si to o sobě myslí.“ Vytáhl z knihovny jednu zelenou bichli. „*Atlas všeobecné chirurgie*. Už jste ho četla?“

Postrčil ho ke mně a já mlčela. Že by se někteří Židi přece jen byli ochotní podělit?

„Až se to všechno naučíte, přineste mi ho a já vám půjčím další knihu,“ řekl.

Ani jsem se toho atlasu nedotkla. Co by tomu řekli lidi, kdybych si vzala knihu od Žida?

„Tak štědrou nabídku nemůžeme přijmout, *Herr Doktor*,“ namítal otec.

„Já na tom trvám,“ podával mi Katz knihu.

Vypadala těžce, s měkkou koženou vazbou, do níž byl vyražený název ve zlatě. Mohla bych si něco takového půjčit? Chtěla jsem. Ani mi nešlo o obsah. Měla jsem vlastní učebnice. Ošklivé, z druhé ruky, s poznámkami od cizích lidí naškrabanými na okrajích, s drobký mezi stránkami. Tahle kniha byla nádherná. To by bylo něco, nakráčēt s ní do třídy a ležérně ji položit na lavici. *Mutti* by zuřila, že mi otec dovolil půjčit si ji, a už kvůli tomu to stálo za to.

Vzala jsem si knihu od Katze a otočila jsem se.

„Vyrázil jste jí dech,“ omlouval mě otec. „Ale čte rychle. Vráti vám ji brzy.“

Byla to užitečná kniha, v některých ohledech mnohem podrobnější než naše školní učebnice. Za necelý týden jsem přečetla všechno od „Zánětů a poškozených tkání“ po „Rakovinu

lymfatické soustavy“. Díky textu i barevným ilustracím jsem hlouběji pronikla do tajů otcovy nemoci. Epiteliom. Sarkom. Ozařování.

Dočetla jsem poslední kapitolu „O amputacích a protézách“, procvičila si dva nové chirurgické uzly, o nichž text pojednával, a vydala se zpátky do Katzova domu s nadějí, že mi snad půjčí další čtivo.

Dveře byly dokořán a příslušníci SS vynášeli z domu na chodník krabice plné knih, Katzovu černou doktorskou brašnu a dětský kočárek z bílého proutí, jemuž se ve vzduchu točila kolečka. Kdosi brnkal na Katzův klavír melodii jedné německé lidovky.

Přitiskla jsem si knihu k ňadrům a vyrazila zpátky domů. Katz už se pro ni nevrátí. Každý věděl, jak takováhle zatčení probíhají. Většinou k nim docházelo v noci. Rozesmutnilo mě, že mu takhle berou veškerý majetek, ale Židi byli koneckonců varováni. Věděli, co od nich *Führer* chce. Bylo to neblahé, ale nic nového pod sluncem, a navíc pro dobro Německa.

Ani ne za týden jsem zahlédla, jak se do domu stěhuje nová rodina s pěti syny, jednou dcerou, hromadou kufrů a ptačí klíčkou.

Mutti byla vděčná za práci v řeznictví svého bratra Heinze, jež se nacházelo přes most v bohaté düsseldorfské čtvrti Oberkassel, a sehnala tam místo i pro mě. Byl to malý obchůdek, ale Heinz masem zaplnil každý centimetr čtvereční. V průčelí obchodu visely šunky a dlouhá vepřová žebírka jako ponožky na prádelní šňůře. Ve výloze měl vystavená celá prasata s roztaženými nohama a otevřenými břichy, z nichž vybíral lesklé vnitřnosti a zužitkoval je.

Zpočátku mi z té podívané bylo špatně, ale jakožto medička se zájmem o chirurgii jsem se postupně naučila hledat krásu i na těch nejneobvyklejších místech. V úchvatném slonovinovém zbarvení rozříznutého hrudního koše. V useknuté hlavě telete,

jež vypadalo klidně, jako by spalo, čern jeho řas se vyjímala na pozadí vlhké srsti.

„Dokážu zužitkovat každičkou část zvířete,“ chlubil se Heinz často. „Do posledního kousíčku.“ Celé dny vyvařoval na kamnech kusy prasat, až se z toho zamlžovala okna a obchod byl cítit nasládlou hnilobou, jakou jinde než v řeznictví nepotkáte.

Z města odjíždělo čím dál víc Židů, tudíž jsme byli jedním z posledních kvalitních řeznictví ve městě a obchody šly den ode dne lépe. Jednoho odpoledne přišel Heinz s dobrou zprávou a hned ji rozhlásil mezi zákaznice, které ve dvojstupech stály ve frontě u pokladny.

„Musíte zajít na *Platz*, dámy. Vyprodávají tam sklady. Zasluchl jsem, že *Frau Brandt* tam sehnala sobolí kožich s hedvábnou podšívkou. Tak honem, pospěšte si!“

O tom, že se vyprodává majetek zabavený Židům, sice nepadlo ani slovo, ale všem to bylo jasné.

„To je příšerné, že jim takhle berou věci,“ pohoršovala se *Tante Ilsa*, Heinzova manželka, která do krámků chodila jen v případě nejvyšší nouze. Když už přišla, přinesla mi pokaždé sklenici domácí jahodové marmelády, kterou jsem jí kdysi pochválila. Ilsa byla i uprostřed léta zachumlaná do kabátu a zdržela se pouhé dvě minuty. „Prohrabávat se cizími věcmi, jako by jejich majitelé už byli po smrti, je hřích!“

Tante Ilsa hradila většinu mých vysokoškolských výdajů. Byla to taková milá kudlanka nábožná – vysoká, křehká a s hlavou, jež jaksi nedosahovala proporcí jejího těla. Zdělila jmění po matce a nakládala s ním značně velkoryse, ať si *Onkel Heinz* frfňal, jak chtěl.

Heinz se usmál, prasečí očka se mu ztratila v záhybech tučných tváří. „Jen se neboj, Ilso. Teď už nejspíš mrtví budou,“ řekl.

Moje mecenáška odvrátila obličej, ale mně bylo jasné, že strýček má pravdu. Jestli si Ilsa nezačne dávat pozor, skončí na té židovské hromadě i její nezanedbatelný majetek. Zlatý křížek na krku ji před tím neochrání. Ví vůbec, co Heinz provádí

v chladící místnosti? Nejspíš to tuší, asi jako když tele začne v den porážky instinktivně jančit.

„Když zavřeli obchod toho židáka Krystela, dokonce jsi uronila slzu, Ilso. Moje vlastní žena – a kamarádi se s židákama, dokonce i nakupuje u konkurence! Tomu říkám loajalita, *nicht*?“

„Mívá ty malé slepičky, co mám tak ráda.“

„Míval, Ilso. A takovýhle zvěsti obchodům zrovna neprosívají. Ani se nenaděješ a skončíš na *Pranger-Liste*.“

Držela jsem jazyk za zuby, přestože už jsem tam tetino jméno zahlédla – na *Pranger-Liste*, veřejném seznamu Němek nakupujících v židovských obchodech, který se vylepoval po celém městě i s tlustou černou čarou napříč.

„Krystelova žena k nám taky nepáchne,“ pokračoval Heinz. „Díkybohu! A *Frau Zates* má taky utrum. Chce zelí, ale zaplatí jenom za půlku. Kdo si asi koupí půlku hlávky? Já to zelí rozpůlím a kdo si vezme ten zbytek? Nikdo, přesně tak.“

„Proč by si měla kupovat celou hlávku, když potřebuje jenom půlku?“ nechápala Ilsa.

„*Mein Gott*, ona mi to snad dělá naschvál! Copak to nechápeš?“

„Přestaň si štelovat ty váhy po svém, nebo přijdeš o všechny zákaznice, Heinz.“

Vyklidily jsme s *Mutti* pole hašteřivé dvojici a vyrazily se podívat na *Platz*. *Mutti* měla na nakupování čas jen zřídka, každý den vstávala v půl šesté k šití a pak uklízela po domech nebo pracovala v krámě. Díky *Führerově* hospodářskému zázraku měla méně odpoledních směn, ale stejně mi večer přišla pořád stejně unavená. Když jsme přecházely přes ulici, vzala mě za ruku a já cítila, jak drsnou má kůži. Už jsem se na ty její upracované ruce nemohla dívat, rudá pokožka se jí z toho neustálého drhnutí záchodů a nádobí loupala. Nedokázalo ji zahojit ani sebevětší množství lanolinové masti.

Na náměstí se sbíhali lidé a sledovali, jak vojáci *Wehrmachtu* házejí na obrí kupy domácí výbavu a rozkládají po stolech křehké a luxusní předměty. Došly jsme až k hromádám roztřídným

podle účelu a pohlaví a mně se zrychlil tep. Boty a kabelky. Bedny bižuterie. Kabáty a šaty. Ne že by všechno patřilo k vybranému vkusu, ale s trochou trpělivosti se tam nechaly najít ty nejluxusnější značky za naprostý pakatel. *Mutti* to zvedlo náladu, hned nám založila vlastní kopičku.

„Hele, Chanel,“ vzala jsem do ruky červený klobouk.

„Klobouky ne!“ zděsila se *Mutti*. „Chceš snad chytit vši? A proč by sis vůbec zakrývala vlasy, když je to na tobě to nejhezčí?“

Hodila jsem klobouk zpátky na hromadu, ale ten kompliment mě hrál u srdce. Moje vlasy po ramena sice neměly světlounkou blond barvu, ale na správném světle by je určité spousta označila za medově zlaté, což bylo fajn – všechny Němky toužily po blondaté kštici a používat peroxid se nedoporučovalo.

Prošly jsme kolem stohu pláten a zarámovaných obrazů. Navrchu ležel obraz dvou objímajících se mužů, propíchnutý oštěpem sochy umístěné hned pod ním.

„Proboha, židovské umění,“ kroutila *Mutti* hlavou. „To si nemůžou prostě pověsit na zeď kalendář jako všichni ostatní?“

Otec se k nám cestou z lékárny připojil. Jako by se mu od včerejška ještě prohloubily vrásky. Těžká noc na pohovce.

Zvedla jsem ze stolu fotoalbum a zběžně si prohlédla pár stránek s černobílými snímky z cizí dovolené na pláži.

„Taková potupa!“ rozčilil se otec. „A to si říkáte křesťanky!“

Nelíbilo se mu to, jak jinak. Proč sem za námi vůbec přišel? Přihodila jsem album na naši hromadu.

„Nemůžeš to brát trochu s nadhledem, Antone?“ zeptala se *Mutti*.

Vytáhla jsem zpod záplavy zarámovaných pláten obraz, jedno ze dvou vypočtení krav na pastvě. Malba to byla povedená, možná dokonce mistrovské dílo. Tradiční německé umění. Přesně takové, jaké schvalovalo Ministerstvo propagandy a jaké by měla vlastnit každá sofistikovaná žena.

„Co myslíš, *Mutti*?“

Mutti ukázala na krávy a rozesmála se. „Ale to jseš ty, *kleine Kuh*.“

Tak mi *Mutti* přezdívala. *Jalovička naše*. Připomínala jsem jí hnědou kravku, kterou měla jako malá. Už dávno jsem se smířila s tím, že nejsem tak půvabná a blondatá jako moje matka, tahle přezdívká však pořád bolela.

„Neříkej jí tak,“ okřikl ji táta. „Kráva se přece holkám neříká.“

Potěšilo mě, že při mně *Vati* stál, byť porušoval zákony, poslouchal cizí rozhlas a přečetl každé zahraniční noviny, jež se mu dostaly do rukou. Vzala jsem oba obrazy a položila je na naši hromadu.

„Kam se poděli majitelé toho všeho?“ zeptala jsem se, přestože jsem tušila.

„Nejspíš do KZ,“ odpověděla *Mutti*. „Můžou si za to sami. Mohli ustoupit. Odjet do Anglie. Nepracují, to je ten problém.“

„Židé mají práci,“ namítnul otec.

„Ja, samozřejmě, ale jakou? Právničinu? To přece není opravdová práce. Vlastní továrny, ale pracují v nich? Ne. Radši bych měla deset zaměstnání najednou než pracovat pro ně.“

Mutti vytáhla z jedné kopice oblečení župan a zvedla ho do vzduchu. „Co myslíš, padnul by ti, Antone?“ Ani já, ani otec jsme nepotřebovali vidět stříbrné „K“ na rukávu, abychom okamžitě poznali, komu župan patřival.

„Děkuju, nechci,“ řekl a *Mutti* pokračovala v lovu u vzdálenějších hromad.

„Opravdu, tati?“ Sebrala jsem župan a podržela ho před ním. „Vypadá moc hezky.“

Otec o krok ustoupil. „Co se to s tebou stalo, Herto? Kam se poděla moje holčička s dobrým srdcem, co se vždycky chopila pokladničky na pomoc potřebným jako první? Od Katze by ses byla mohla učit.“

„Já se nezměnila.“ Bylo mi jasné, že se mu mé chování nezamlouvá a ani ho neschvaluje, ale nemusel to takhle veřejně vytrubovat.

„Katz dokázal s lidmi soucítit. Doktor bez lásky je jako mechanik.“

„Ale já přece s ostatními taky soucítím. Umiš si představit, jaký je to pocit, když dokážeš pouhýma rukama měnit životy?“

„Dokud bude Hitler u moci, nikdy z tebe chirurg nebude. Copak to nechápeš? Ta vaše generace je příšerně paličatá.“

Chtě nechtě jsem musela připustit, že s tou chirurgií má pravdu. Byla jsem jednou z hrstky žen na medicíně a měla jsem štěstí, že mohu studovat alespoň dermatologii, o chirurgii jsem si mohla nechat leda tak zdát – dostalo se mi pouze základního chirurgického výcviku.

„Každý musí něco obětovat, ale díky mé generaci se Německo mění. Vy jste nám odkázali akorát hroznou bídu!“

„Hitler nás všechny zahubí, akorát si bere, co se mu zlíbí –“

„Buď zticha!“ okřikla jsem ho. Projevovat se takhle na veřejnosti bylo přeci nebezpečné. Dokonce vyprávěl vtipy o stranických vedoucích. „Hitler je naší nadějí. Co nevidět nás zbaví chudinských čtvrtí. A brát prostě musí. Těžko můžeme prosperovat, když nemáme kde. Ztracenou půdu nám nikdo dobrovolně nevrátí.“

Mnozí rodiče se naučili dávat si pozor a nezabředávat se svými potomky do podobných konverzací, báli se, aby je jejich vlastní děti nenahlásily úřadům, ale z toho můj otec strach neměl.

„Akorát krmí svoji ješitnost a zabíjí tím Německo.“

„Tahle válka za pár týdnů skončí. Uvidíš,“ řekla jsem.

Mávnul rukou, jako že to nemá cenu, a otočil se ke mně zády.

„Běž domů a odpočín si, než bude čas na odpolední kávu, otče.“

Cestou pryč se jen taktak vyhnul projíždějící tramvaji. Potřeboval si odpočinout. Rakovina už ovládla část jeho těla. Jestlipak by ho byl Katz dokázal zachránit? Marnit čas takovými myšlenkami bylo zbytečné. Radši jsem se ponořila do hordy knih, jestli mezi nimi nebude něco z medicíny.

Přiběhla za mnou *Mutti*. „Našla jsem růžové mýdlo... A to-pinkovač.“

„Ty nemáš strach o tátu, *Mutti*? Někdo ho nahlásí. Cítím to v kostech.“

Oběma rodičům sice kolovala v žilách německá krev a jejich čistý původ šlo vystopovat až do roku 1750, ale otec nedokázal skrýt nedostatek nadšení pro stranu. Pořád věšel do okna tradiční pruhovanou vlajku Německa vedle matčiny červené stranické, přestože *Mutti* mu ji pokaždé přendala do okna, z něhož nebyl výhled na hlavní ulici. Zatím si toho nikdo v té záplavě svastik na všech budovách nevšiml, ale bylo jen otázkou času, kdy ho někdo udá.

„*Ja, Feind hört mit, Herta,*“ odpověděla *Mutti*. Nepřítel poslouchá.

Přitáhla si mě k sobě blíž. „Nedělej si s tím starosti, *kleine Kuh*. Soustřeď se na práci.“

„Smím dělat akorát dermatologii –“

Mutti mi zaryla prsty do paže. „Přestaň. Brzy budeš pracovat s těmi nejlepšími z nejlepších. Můžeš dělat, co si jen zamaneš.“

„Někdo musí otce zkrotit!“

Mutti se ode mě odvrátila. „Co tomu řeknou lidi, když koupíme tohle všechno?“ zakroutila hlavou nad topinkovačem, který pořád držela v ruce.

Zaplatili jsme za vybrané zboží: topinkovač, fotoalbum, obrazy a norkovou štolu, která se pyšnila zvířecími hlavami se skleněnými očima – natolik luxusní kousek, že byla *Mutti* ochotná riskovat i vši. Vojáci jí navrch přiřadili ještě lékařský diplom v rámečku, o němž prohlásila, že by do něj mohla vsadit svůj certifikát árijského původu, a pár plátěnek pro mě. To všechno za neskutečných deset marek. Chléb jsme sice ke snídani moc často nemívali a *Mutti* si nemohla dovolit žádné společenské povyražení, na které by se hodila její nová štola, ale už kvůli jejímu úsměvu to stálo za to.

Nové plátěnky mi přišly vhod, hned příštího týdne jsem totiž jela jako vedoucí na několikadenní tábor Rozkvět uprostřed borového lesa, půl dne cesty na sever od Düsseldorfu. Pořádal ho svaz Víra a krása, který spadal pod BDM – *Bund Deutscher Mädel* neboli Svaz německých dívek, ženskou odnož mládežnického hnutí nacistické strany. Svaz Víra a krása byl určen pouze starším dívkám, připravovaly se tam na domácí povinnosti a mateřství. Cílem několikadenního výletu bylo usnadnit jim přechod z oddílu pro mladší dívky a mým úkolem jakožto vedoucí oddílu bylo dohlédnout na dívky v přidělené chatce, což vůbec nebylo jednoduché.

Vedoucí oddílů dostávaly každý den nový úkol a mně nějaký ignorant nesmyslně přidělil chýši řemesel, přestože mi všechno to malování amatérských akvarelů a pletení nezdařilých šňůrek na krk přišlo jako naprostá ztráta času. Nadání, které jsem jim mohla nabídnout, vůbec nepatřilo do světa umění. Se svými rozsáhlými lékařskými znalostmi jsem měla vést táborovou zdravotku, ale co už – člověk dělá, co je zapotřebí. Aspoň že z chýše byl výhled na jezero, v němž se odráželo červeno-oranžové listoví okolních stromů.

Jednoho odpoledne se ke mně připojila Pippi, která měla službu v téže chatce. Znaly jsme se od dob, kdy jsme obě vstoupily do BDM, a byly jsme dobré kamarádky, i když byla o pár let mladší. Dokonce se zdálo, že se z nás stanou nejlepší kamarádky. Takovým vztahem se mohla pyšnit snad každá dívka kromě mě. V BDM jsme bez sebe nedaly ani ránu. Získávaly jsme společně odznaky i průkazky vedoucích. Na srazech jsme se střídaly v nošení vlajky. Na táborech jsme se dělily o jídlo, a dokonce spolu i uklízely stoly v chýši řemesel.

„Musíme přidat,“ řekla jsem. „Žene se sem děšt.“

Pippi posbírala ze stolů nůžky a uklidila je do plechových stojánků rozmístěných po chatce. Trvalo jí to nesnesitelně dlouho.

Kývla směrem k oknu. „Podívej, kdo na nás čeká.“

Na kraji lesa stáli dva kluci, blondák a brunet, hned vedle veslice vytažené na břeh, která za sebou nechala hlubokou rýhu

v písku. Zнала jsem je, byli to vedoucí z nedalekého chlapec-
kého tábora. Měli na sobě táborovou uniformu – khaki kraťasy
a košile. Patřili k námořnickému oddílu. Samozřejmě byli taky
pohlední. Do německých mládežnických táborů nesměl nikdo
podřadného rasového původu, všichni museli být hezcí a rasově
čistí. Nám nikdo měřit hlavy a nosy kalipery či kranio metry ne-
musel. Všichni jsme měli dokonalou genetickou výbavu.

Kluci si hráli s vesly a pokukovali po naší chatce.

„Vždyť víš, co chtějí, Pippi.“

Pippi se prohlédla v zrcadle nad dřezem. Na stěnu vedle něj
byl červenými připínáčky přidělaný plakát s nápisem: NEZAPO-
MÍNEJ, ŽE JSI NĚMKA! VYVARUJ SE ZNEČIŠTĚNÍ NAŠÍ KRVE!

„No a co? Chci to zkusit. Je to legrace.“

„Legrace? Vždyť ani nedokončíme štafetu a už se spousta
párů ztratí v lese!“ Jaký má smysl závod bez vítěze?

Vedoucí tábora Rozkvět dostali instrukce, že mají nad árij-
skými dvojicemi přimhouřit oči. Když takové přimhouření skon-
čilo těhotenstvím, poslala se matka do luxusního lázeňského za-
řízení zřizovaného stranou. Narození každého zdravého dítěte se
slavilo, třebaže matka nebyla vdaná. Samozřejmě jsem chápala, že
děti jsou důležité, budoucnost Německa závisela na zalidňování
země. Ale já byla rozhodnutá stát se lékařkou a nemohla jsem
si dovolit otěhotnět. Pokradmu jsem z jedné plechovky vytáhla
nůžky a strčila jsem si je do kapsy šortek.

Pipi vykulila oči. „Ty už jsi to někdy dělala?“ zeptala se ne-
nuceně.

„Bolí to, abys věděla. A nenech si nic nakukat, jestli otěhot-
níš, pošlou tě z BDM až do Wernigerode. Větší zapadákovi aby
člověk pohledal.“

Pippi vytáhla z kapsy štos pohlednic. Na všech byl z různých
úhlů vyfocen Lebensborn-Heim, majestátní azyl pro nastávající
matky. Jedna zachycovala sestřičku, jak se na stromy obehnané
terase pod vlajkou SS sklání nad kolébkou zdobenou volánky.

„Prý je to tam jako na dovolené – jen to nejlepší. Maso. Právě
máslo –“

„Možná, ale úplně se z toho vypouští otec. A jakmile se dítě narodí, vezmou ti ho a vychovává ho někdo cizí.“

„Ty musíš na všem hledat chyby, Herto,“ obvinila mě a ovívala se u toho pohlednicemi.

Kluci si dohráli s loďkou a zůstali tam stát s rukama vraženými do kapes. Otálela jsem s odchodem, čekala jsem, až zmizí, ale pak už jsme prostě musely vyrazit.

Vydaly jsme se s Pippi bok po boku pěšinou k chatce. Otočily jsme se a zjistily, že nás ti kluci pronásledují. Přidaly jsme do kroku, ale Pippi se kousala do rtu a usmívala se.

„Přidej,“ naléhala jsem na ni a táhla ji za ruku.

Ti dva šli čím dál rychleji a my jsme s Pippi zamířily k lesu. Seběhla jsem z pěšiny a razila si cestu nízkými křovinami a trnitými šípky, ale Pippi se za mnou jenom belhala, přestože byla zdatnou běžkyní. Špička nůžek mě za běhu bodala do nohy. Čím to, že to ve mně probouzí tak zvláštní pocit? Jako bych najednou ožila.

Oběhla jsem opuštěnou chatku vedle zpěněné řeky a přikrčila se na mechem porostlém břehu. Zatímco jsem se snažila popadnout dech, vytáhla jsem nůžky z kapsy a prohlédla si ránu na stehně. Byla jenom povrchová, množství krve mě ale překvapilo. I přes hukot valící se vody ke mně dolehly hlasy těch kluků a Pippi.

„Umím běhat hodně rychle,“ smála se Pippi. Všichni tři se nahrnuli do chatky a já ze sebe okamžitě setřásla osten žárlivosti. Jaké by to asi bylo, líbat se s tak hezkým klukem? Jestli jim Pippi podlehne, neměla bych to nahlásit vedoucímu?

„Líbání ti fakt jde,“ zaslechla jsem Pippi.

Pak se ozvalo zaskřípání per v matraci, dívčí zachichotání a nakonec sténání jednoho z těch kluků. Kde je ten druhý? Dívá se?

Pippi se bránila tak málo, až mi za ni bylo trapně. Slyšela jsem, jak oba hlasitě supí. Jak jenom mohla?

„Musíš se svléct,“ řekl jeden z kluků.

„Ale tady je to děsně špinavý,“ oponovala Pippi.

Seděla jsem v podřepu a ani se nehnula, sebemenší pohyb by mě mohl odhalit. Zdálo se, že Pippi si to všechno užívá, jenže najednou si to rozmyslela.

„Prosím, ne!“ žadonila. „Musím se vrátit –“

„To není fér, když to necháš zajít tak daleko –“

„To bolí!“ zaječela. „Herto!“

Kamarádky si mají pomáhat, ale já ji přece varovala. Proč mě jenom neposlechla? Nedostatek sebekázně byl její slabinou.

„Pomoc!“ křičela Pippi. „Pomozte mi někdo, prosím –“

Kdybych jí pomohla, vystavila bych tím sama sebe nebezpečí, ale nemohla jsem ji v tom nechat. Chopila jsem se nůžek, studených a těžkých, a v pokročilém šeru jsem se přikradla k nahnilým schodům.

Síťové dveře byly vysazené z pantů a ležely na zemi, takže jsem měla ničím nerušený výhled dovnitř. Spatřila jsem spoustu zrezivělých rámu postelí postavených na výšku a Pippi ležící na jediné horizontálně umístěné posteli. Celá se pod ní propadla a potrhaná matrace byla samý flek. Jeden z kluků ležel na Pippi a hladký a pevný zadek mu v tmavé místnosti modrobíle svítil, když za nebožaččiných výkřiků přirážel. Druhý kluk, ten s tmavými vlasy, stál Pippi za hlavou a tlačil jí ramena k matraci.

Překročila jsem pár chybějících prken v podlaze a vešla.

„Přestaň!“ řekla jsem.

Brunet se při pohledu na mě úplně rozzářil, nejspíš doufal, že se na něj taky usměje štěstí. Zamáchala jsem ve vzduchu nůžkami a v tmavé místnosti se matně zablýsklo jejich ostrí.

„Ona to myslí vážně!“ upozornil brunet kamaráda. Sám Pippi okamžitě pustil.

Blondák chytil druhý dech a začal do Pippi přirážet ještě zuřivěji, když teď hrozilo, že mu uteče.

Pristoupila jsem o krok blíž. „Slez z ní!“ poručila jsem mu.

„Pojď, vypadneme odsud,“ naléhal na něj brunet.

Blondák se narovnal, popadnul kraťasy ze země a oba mě velkým obloukem obešli, aby se nedostali na dosah nůžek. Pippi

ležela na matraci a brečela. Rozvázala jsem si šátek na krku a položila ho vedle ní.

„Vezmi si ho a dej se do pořádku, jestli chceš,“ řekla jsem.

Nechala jsem ji tam a vrátila se ven zkontrolovat, jestli ti dva vážně zmizeli. Když jsem si byla jistá, že už se nevrátí, poodešla jsem k řece. Zvedla jsem nůžky do vzduchu, vzala jsem do dlaně tlustý pramen vlasů, natáhla ho a zabořila se do něj nůžkami. Ta úleva se mi rozlila do celého těla a já pokračovala, pátrala jsem prsty po zapomenutých pramíncích, dokud jsem neměla vlasy po celé hlavě kratší než palec. Hodila jsem odstřižené lokny do řeky a sledovala, jak je odnáší proud, jak kloužou přes kameny a ztrácejí se mi ve tmě.

Pomohla jsem Pippi do naší chaty. Celá ubrečená mi děkovala za záchranu a připustila, že se měla řídit mojí radou. Slíbila mi, že mi napíše, jen co se dostane domů do Kolína nad Rýnem.

Druhého dne si pro ni přijeli rodiče; nebyli z toho zrovna nadšení, alespoň soudě z jejich příkrého chování. Dívala jsem se, jak Pippi odjíždí a mává mi ze zadního okénka rodinného auta – moje jediná kamarádka byla pryč.

Po zbytek pobytu jsem neudělala bez nůžek ani krok, ale ostříhané vlasy mi nakonec zajistily nezájem kluků samy o sobě. Když tábor skončil, polovina osazenstva naší chatky se vracela domů s nadějí, že snad čeká dítě, a já naopak odjížděla celá šťastná bez jediného oplodněného vajíčka.

Kapitola 4

Caroline

1939

Doposud se newyorským konzulátem nesla neurčitá zlá předtucha, ale poté, co Hitler napadl Polsko, zavládla naprostá panika a v kanceláři vypuklo pravé peklo. Aby toho nebylo málo, zpřísnil Washington pravidla vydávání víz. Dostat se z Evropy do Spojených států byl v podstatě nadlidský výkon. Stejně postupovala i Francie. V listopadu už se lidé tak zoufale snažili protlačit k našim dveřím, že navzdory chladnému počasí trávili noci ve spacáku pod oknem mé kanceláře. Jakmile jsme ráno otevřeli, táhl se zástup francouzských občanů toužících přespát v teplé posteli často od recepcce až na chodbu.

Jednoho šedivého dne na konci listopadu se u mě zastavila blízká kamarádka Betty Merchantová s dary pro nadaci. Slyšela jsem, jak si u Pii na recepci objednává čaj, kterého se neměla šanci dočkat. Pak se jí povedlo proklouznout až ke mně. Měla na sobě indigově modrý kostýmek od Schiaparelliho a klobouk zdobený indigovými a purpurovými pírkami, v podpaží si nesla srolované noviny. V jedné ruce držela dárný svatební dar od jistých manželů z New Jersey, devadesát centimetrů vysoký stromek na dřevěném podstavci vyrobený z peněz, konkrétně šedesáti stodolarovek složených do malých vějířků. Sbírce do sebe naskládaných krabic od bot na druhé ruce každou chvíli hrozilo, že se sesune.

Betty postavila stromek na moji knihu záznamů. „Tohle máš pro ty svoje francouzský dětičky. Z toho by už měla být pořádná zásoba kondenzovaného mléka.“

Ráda jsem Betty viděla, ale byla jsem ve skluzu a na stole se mi vršilo čím dál víc složek k případům. Naše kancelář měla v souladu s francouzskou tradicí od půl dvanácté do tří obědovou pauzu a já si ten čas vyhradila na tuňáka v plechovce a přípravu na odpolední nápor.

„Děkuju, Betty. Ráda tě vidím, ale –“

„A krabice od bot, jak jsem slíbila. Přinesla jsem akorát francouzské, aby si ty dětičky připadaly jako doma.“ Díky Bettyině závislosti na nakupování bot jsem měla jistotu stálého přísunu krabic, v nichž jsem posílala dárkové balíčky do zahraničí.

Betty za sebou zavřela dveře. „Radši zavřu, vepředu sedí slečna zvědavka.“

„Pia?“

„Ta odposlechne úplně všechno. A samozřejmě nutně potřebuje vědět, kde se spolu naobědváme.“

„Je mi líto, ale mám práce až nad hlavu, zato hlad vůbec.“

„Vážně odsud nemůžeš aspoň na chvilku vypadnout? Takové martini je nejlepší lék na nechutenství.“

„Jak bych mohla jít na oběd, když venku čeká tolik lidí? Zrovna jsem tu měla jeden pár z Lyonu, jejichž dcera žije ve Francii a oni o ní neslyšeli od června. Oba mi tu brečeli.“

„Ale no tak, Caroline. Jsi tu jako dobrovolnice a nemůžeš si ani zajít na oběd?“

„Ti lidé mě potřebují.“

„To abych vzala do jedenadvacítky toho vašeho liftboye – Cuddyho, tuším. Chlapi v uniformách prostě mají svoje kouzlo.“

Betty se na sebe podívala do kapesního zrcátka, jestli neobjeví nějakou nedokonalost. Žádnou nenašla a zklamaně pokrčila rameny. Lidé ji často přirovnávali k Ritě Hayworthové, dostala totiž do vínku neskutečně husté vlasy a křivky, kvůli nimž kdysi jeden postarší invalida poprvé po mnoha letech vstal z kolečkového křesla. Ne že by byla pokaždé tou nejkrásnější dívkou

v místnosti, ale stejně z ní člověk nemohl spustit oči, asi jako z vlakové nehody nebo tančícího medvěda.

„Potřebuješ přestávku, Caroline. Co takhle si se mnou zahrát bridž?“

„Nemůžu, Betty. Je to tu šílený. Hitler se začíná roztahovat, půlka Francie chce pryč, druhá půlka zase zpátky. Musím dát dohromady šedesát dárkových balíčků. Pomoc bych uvítala.“

„Francouze mám moc ráda. A ty taky, zdá se. Včera jsem viděla toho tvého nového přítele, zrovna šel do divadla.“

Za oknem proletělo pár vloček. Jestlipak sněží i u nás v Connecticutu?

„Není to můj přítel.“ Což byla bohužel až bolestná pravda, přestože jsme se s Paulem tehdy na podzim a zraje zimy vídali často. Cestou na zkoušku se za mnou na konzulátu vždycky zastavil. Dali jsme si spolu oběd z hnědého papírového sáčku na střešní zahradě Francouzské budovy, ať bylo počasí jakékoli.

„Na něj si ale čas uděláš. Matka mi říkala, že vás zahlédla na proti u Sardiho. ‚Obědové *tête-à-tête* s takovým vysokým Evropanem.‘ Tak to říkala. Už o vás mluví celé město, Carol. Jako by teď byl tvůj nejlepší kamarád on.“ Betty hodila na stůl srolované noviny *Post*. „Je tam o vás zmínka. Vědělas, že ho časopis *Fyzická kultura* zvolil nejkrásnějším mužem světa?“

Nijak mě to nepřekvapovalo, ale kupodivu mi to lichotilo. Kdo vůbec v takových anketách hlasuje?

„Jeden oběd,“ řekla jsem. „Přisahám. Potřebovala jsem mu předat poznámky k jednomu představení–“

Betty se ke mně nahnula přes stůl. „Zlatíčko, milence si samozřejmě zasloužíš, akorát to drž pod pokličkou. To sis musela vybrat zrovna někoho od divadla? Někoho takhle... mno... na očích? Víím, že se pořád ještě vzpomínáš z Davida. Kdybych byla tušila, jak je můj bratr –“

„To už je dávno pryč, Betty.“

„Já tě klidně budu bránit, ale jak si jednou pošpiníš pověst, už si to nevyžehlíš. Podívej na Evelyn Shimmerhornovou. Je obří! Už ani nevychází z domu.“

„Nech Evelyn na pokoji. Je mi jedno, co si myslí ostatní.“

„Ale přestane ti to být jedno, až nebudeš dostávat pozvání na sraz. Co kdybych ti s někým domluvila rande? Jo, David je sice můj brácha, ale Bůh je mi svědkem, že rozhodně není bez chybičky. Bez něj je ti líp, akorát mu to nemusíš vracet s nějakým Francouzem. Každý chlap má představu o tom, s kým by chtěl jednou skončit. Musíme prostě najít někoho, kdo si představuje tebe.“

„Určitě máš na práci lepší věci, Betty.“

Od našeho prvního dne na (v té době ještě smíšené) škole Chapin, kdy mě jeden kluk na hodině francouzštiny nazval *le girafon*, mi Betty kryla záda jako nikdo jiný – tehdy tomu klukovi zabořila do nártu podpatek bělostného dětského střevíčku.

„Pro mě za mě se s Paulem producujeme na střeše Chrysler Building, jak vás pánbůh stvořil, zlatíčko, ale tady nejde o mě. Já se tě snažím chránit.“

K mojí velké úlevě pak prohlásila, že musí běžet. Doprovodila jsem ji na recepci a ona hodila Pie na stůl svůj stromek z bankovek.

„Nečekáš doufám, že to odnesu do banky,“ popotáhla si pohodlně opřená Pia ze své gauloisky.

„To by byla na Páté avenue podívaná, co? Mimochodem, zlatíčko, máš doma nějakou podprdu?“

„Říká se ‚podprsenka‘.“

Betty přihodila před Piu jednodolarovku. „Tumáš, kup si jednu. V dětském oddělení je mají levnější.“

Betty vyšla z recepce přesně ve chvíli, kdy z výtahu vystoupil Paul s hnědým sáčkem v ruce, ještě jí podržel dveře. Betty mi věnovala co nejuštěpačnější pohled – „Co jsem říkala?“ – a zalezla do výtahu.

Paul toho dne přišel za Rogerem, potřeboval vyřídit nějaké problémy ohledně svého víza a já mu pracně zařídila schůzku. Chtěla jsem dát najevo, že za Paulem stojím, to Rogera určitě přesvědčí, aby mu pomohl prodloužit pobyt. Vyklápěcí postel, kterou si Roger nechal namontovat do kanceláře, byla rozložená

a navrch ležely zmuchlané peřiny, připomínající použité kapesníky. Tak ten se dobře nevyspal.

„Musíme dostat Renu z Francie,“ prohlásil Paul.

Roger vytáhnul ze zásuvky holicí strojek a položil si ho na podložku na pracovním stole. „Můžeme to zkusit. Po amerických vízech je teď sháňka. Viděl jste tu frontu. Dokonce ani ti francouzští občané, kteří už vízum mají, se nemají jak dostat pryč. Máme málo lodí.“

„Renin otec je Žid,“ vysvětloval Paul. „Nezkomplikuje se to tím ještě víc?“

Přešla jsem k posteli a roztrásla peřiny.

„Co Washington ve dvacátém čtvrtém zavedl nové imigrační kvóty, je všechno mnohem složitější,“ odpověděl Roger.

„Stačilo by jí turistické vízum.“

Roger zabouchl zásuvku psacího stolu. „Caroline, nech tu postel na pokoji. Všichni, co tu stojí frontu, by se spokojili s turistickým vízem, Rogere. Rena bude potřebovat dva sponzory.“

„Já bych mohla,“ nabídla jsem se a naklepala jsem Rogerovi polštář. Není to rtěnka? Rudá, odstín *rockette red*.

„Děkuju, Caroline,“ usmál se na mě Paul.

„Neměla bys být vedle a pomáhat Pie, Caroline?“ zeptal se mě Roger.

Zastrkala jsem okraj přikrývky pod matraci.

„Už si Rena zarezervovala palubní lístek?“ zeptal se Roger.

„Jo, ale nemohla ho využít, když nemá vízum. Změní si rezervaci, jen co ho dostane.“

Roger zapnul holicí strojek a přejel si jím po tvářích, aby se zbavil zapomenutých vousů. Kdyby je ponechal vlastnímu osudu, brzy by mu nebylo vidět do obličeje. „Nic neslibuju. Každým dnem očekáváme další vízová omezení.“

„Už zase?“ divila jsem se.

„Já o tom nerozhoduju, to dobře víš,“ odpověděl Roger.

Zvedla jsem postel nahoru a zasunula ji do přihrádky na stěně.

„Nešlo by to trochu urychlit? Taková nespravedlnost. Paul je vážený občan Francie, ambasador světové –“

„Všechno záleží na Ministerstvu zahraničí, Caroline. A bedna šampaňského člověka nespasí.“

„Možná bych mohl zajet do Francie na návštěvu,“ navrhnul Paul.

„Vraťte se tam a už nebude cesty zpátky,“ varoval ho Roger.

Postavila jsem se vedle Paulovy židle. „Nebylo by lepší počkat do jara?“

„Na jaře už bude situace úplně jiná,“ řekl Roger. „Jestli to myslíte vážně, Paule, odjedte hned teď.“

Paul se narovnal.

„Samozřejmě že to myslím vážně.“

Opravdu? Dala jsem mu formuláře pro návrat do vlasti a on už je dvakrát ztratil. Ne že bych si tedy jeho odjezd přála.

„Tak si podejte žádost,“ odvětil Roger.

„Klidně za tebe ty papíry vyplním,“ nabídla jsem se.

Paul mě chytil za ruku a stiskl.

„Určitě už se nemůžete dočkat své ženy,“ pokračoval Roger.

„Samozřejmě,“ řekl Paul.

Roger vstal. „Je to na vás, ale jestli budete sedět v hotelovém pokoji, až se Hitler rozhodne zaútočit na Francii, už se nebudete moct vrátit.“

Schůzka byla u konce. Paul se postavil.

„Můžeš tu ještě chvíli zůstat, Caroline?“ požádal mě Roger.

Paul se vydal ke dveřím.

„Tak nahoře,“ rozloučil se a vydal se na střešní zahradu.

Roger zavřel dveře. „Doufám, že je ti jasné, do čeho ses to namočila.“

„Už jsem přece dělala sponzora deseti žadatelům –“

„Tohle nemyslím, a ty to víš. Mluvím o Paulovi.“

„O nic nejde,“ řekla jsem. Hlavně zůstat v klidu... Unavený Roger nikdy nevěstil nic dobrého.

„Nebýt tebe, Paul by už byl dávno pryč. Moc dobře vidím, co se tu děje.“

„To není fér, Rogere.“

„Že není? Má rodinu, Caroline! Nepřijde ti divné, že se nijak nehrne zpátky do Francie?“ Vzal si ze stolu Paulovu složku a rychle ji prolistoval.

„Má tu nové představení –“

„A to je důležitější než jeho manželka?“

„Mám dojem, že se jaksi... odcizili.“

„A je to tu.“ Hodil složku zpátky na stůl. „Pia tvrdí, že spolu chodíte obědvat nahoru na střechu.“

„Nemusíš hned takhle vyvádět, Rogere.“ Vydala jsem se ke dveřím. Roger netušil, kolikrát už jsme s Paulem křížem krážem prošli Manhattan, naplnili si žaludky činou na MacDougalově ulici v Greenwich Village. Procházeli se po Japonských zahradách v Prospect parku.

„Hele, mně je jasné, že se cítíš osaměle –“

„Nemusíš mě hned urážet. Akorát se snažím pomoci. Není správné, aby s Renou takhle trpěli. Jen si vzpomeň, čím vším už Paul Francii pomohl.“

„Prosím tě. Chceš, abych sem dostal Renu, protože pak by tu zůstal i on. A co potom? Tři jsou moc, Caroline – a kdo asi bude dělat třetí kolo u vozu? Musí dostát svým povinnostem vůči vlasti, musí se tam vrátit.“

„A my se musíme zachovat správně, Rogere.“

„My nemusíme vůbec nic. A bacha, Caroline, třeba se ti to splní.“

Kvapem jsem se vrátila k sobě do kanceláře. Cestou jsem musela přeskočit zatoulanou pétanquovou kouli. Čeká na mě ještě Paul?

Rogerova slova mě pořád pronásledovala. Možná mě Paul vážně přitahuje. Doufala jsem, že Bettyina teorie o tom, jak si muži představují ideální ženu, je správná. Jestlipak odpovídám Paulovým představám? V životě se dějí i horší věci.

Konzulát měl plné ruce práce, ale máti trvala na tom, že musím dorazit na *thé dansant*, který s kamarádkami pořádala v hotelu Plaza. Pro ty, kdo se takové akce ještě neúčastnili: *thé dansant* je přežitek dob dávno minulých – neformální odpolední setkání, na němž se podávají lehké sendviče a neustále vás někdo pobízí k tanci.

Napadal mě milion jiných míst, kde bych toho dne byla mnohem radši, ale matčin *thé dansant* byl určen na podporu bělogvardějců, bývalých ruských aristokratů, kteří během ruské občanské války podporovali cara a nyní byli v exilu. Pomoc bělogvardějcům byla matčinou neřestí už tak dlouho, že jsem se cítila povinována zapojit.

Zamluvila neorokokový Velký taneční sál v hotelu Plaza, snad nejkrásnější prostory v New Yorku se zrcadlovými stěnami a křišťálovými lustry, a k hudbě objednala ruský balalajkový orchestr. Na stupínkách po jedné straně sálu tak sedělo šest bývalých dvorních hudebníků carské kapely v bílých kravatách a se zády rovnými jako pravítka. Všichni drželi na kolenou trojúhelníkovité třístrunné balalajky a čekali na matčin pokyn. Zdálo se, že jsou za tuhle práci vděční, byť se coby hudebníci světové třídy museli spokojit s hraním na *thé dansant*. Po místnosti pobíhali pomocné hostesky, členové komise, již máti vládla pevnou rukou, a pár mých přátel z charitativní organizace Junior League, všichni v ruských krojích, a připravovali sál. Máti se ke spolupráci podařilo přesvědčit dokonce i rozmrzelou Piu.

Nikdo kromě mých známých hostesek o téhle mé dobrovolnické činnosti netušil, promenádovat se tam v ruském kroji bylo neuvěřitelně ponižující. Jako herečka jsem neměla sebemenší problém navléknout na sebe jakýkoliv kostým, ale tohle bylo moc i na mě – jednalo se totiž o sarafán, neforemné a opticky prodlužující černé šaty s pruhy vyvedenými křiklavě červenou a zelenou nití, doplněné o bílou blůzu s nabíranými rukávy zdobenou ručně vyšívanými květinami. Matka trvala i na tom, že si všichni musíme nasadit tu nejpotupnější část kroje vůbec:

kokošník, vysoký čepce se zlato-stříbrnými výšivkami, osázený polodrahokamy a řadami říčních perel. Už takhle jsem byla jako žirafa a s tím čepcem jsem připomínala perlami pokrytou Empire State Building, jen o kousíček menší.

Máti postavila na stůl v čele sálu prázdnou nádobu na finanční příspěvky, ruskou smaltovanou mísu s pozlacenými prvky, a položila mi ruku na vyšívaný rukáv. Ovanul mě příjemný parfém, směs jejího oblíbeného šeríku a santalového dřeva s podtóny růží, kterou speciálně pro ni namíchal gruzínský princ Marchabelli, jeden z jejích známých nacionalistických vyhnanců. Spolu s manželkou Norinou, princeznou a herečkou v jedné osobě, posílali matce všechny své vůně. Na toaletním stolku jí vyrostlo pestrobarevné město z lahvíček ve tvaru koruny s křížky na uzávěrech.

„Dneska nebude účast nic moc,“ prohlásila. „Cítím to v kostech.“

Nechtělo se mi to matce říkat, ale rozhodně nás čekala nevalná účast, Američané totiž byli čím dál většími izolacionisty. Naše země se stále ještě vzpamatovávala z obrovských ztrát na životech během první světové války a z velké hospodářské krize. Výsledky průzkumů ukazovaly, že se lidé odmítají nechat zatahnout do dalšího konfliktu. Newyorčané neměli náladu na nějaké *thé dansant* určené na podporu kohokoliv vně osmačtyřiceti států USA.

„V Evropě zuří válka, mami, a tvoje bělogvardějce odsunula na vedlejší kolej.“

Máti se usmála. „Ano, a jen pomysli na všechny chudáky, co museli odejít z Evropy!“ Zavětrila-li příležitost k dobročinnosti, měla v očích stejně hladový pohled jako většina lidí nad dortovým podnosem.

Přes taneční sál k nám kráčel Serge, na hlavě šéfkuchařskou čepici, rondon zaprášený od mouky. V náručí nesl stříbrnou mísu *tvorogu*, ruského lidového jídla z tvarohu a ostružinové šťávy. Serge, vlastním jménem Vladimir Sergejevič Jevtušenkov, byl potomkem jakési ruské šlechty, detaily mi ale máti nikdy

neprozradila. Bydlet se Sergem mi přišlo jako žít s mnohem mladším bratrem, který má silný přízvuk a každou bdělou minutu vymýšlí, co by tak pro nás dvě ještě mohl oflambovat.

Jen co se objevil, přitočila se k nám Pia s křišťálovým pohárkem na punč, asi jako krokodýl, když sklouzne z břehu do vody. „To vypadá báječně, Sergi.“

Serge zčervenál a otřel si ruce o zástěru. Vysoký, štíhlý a plavovlasý Serge by se klidně mohl dvořit kterékoliv Newyorčance, jeho vrozená ochromující stydlivost ho však přikovala do kuchyně, kde si pod salamandrem klidně zapékal své crème brûlée.

„Rezervovat si zrovna tehle sál asi nebylo nejšťastnější rozhodnutí, mamí,“ prohodila jsem.

Pravděpodobnost, že se nám podaří správně naladěnými hosty zaplnit plochu o rozloze více než dvanáct set metrů čtverečních, byla značně nízká. Uzmula jsem si kousek matčina chačapuri, sýrového chleba nakrájeného na trojúhelníčky. „Ale vždyť jsi dávala inzerát do *Timesů*. Lidi dorazí.“

Matčin orchestr zahrál vášnivou verzi ruské lidové písně „Stará lípa“, na niž se nehodily kroky žádného moderního tance.

Máti mě popadla za loket a odvedla si mě stranou. „Prodáváme sice ruský čaj a cigarety, ale těch ty se nedotýkej. Pia mi říkala, že s tím svým francouzským přítelem kouříš ažaž.“

„On není můj –“

„Do tvého společenského života mi nic není, akorát potřebujeme něco vydělat.“

„Vím, že se ti Paul nelíbí, ale jsme jenom kamarádi.“

„Nejsem tvůj zpovědník, Caroline, nicméně obě víme, jací jsou lidi od divadla. Hlavně ženatí herci daleko od domova. Každopádně je ti už pětaticet –“

„Sedmatřicet.“

„Moje požehnání nepotřebuješ. Ale kdyby tě to zajímalo, v tom orchestru by se jeden nebo dva vhodní nápadníci našli,“ pohodila hlavou směrem k hudebníkům. „Kdysi patřili mezi ruskou šlechtickou smetanou.“

„Vždyť je tam všem přes šedesát!“

„Abys nakonec nepřebírala, drahoušku.“

Pak se vydala na lov finančních příspěvků a já se vrhla do dokončování příprav. S vědomím toho, že v téhle výšce jsem opravdu nepřehlédnutelná, jsem vylezla na žebřík, abych nasměrovala reflektor na orchestr, když vtom se ve dveřích sálu objevil Paul. Zamířil si to rovnou k mému žebříku.

„Roger mi řekl, že tě tu najdu.“

V tom sále mu to moc slušelo, krémové zdi se zlatými prvky krásně kontrastovaly s jeho snědým půvabem. Zaplavila mě *la douleur*, jedno z těch francouzských slovíček, které se překládá jen těžko – bolestná touha po někom, koho nemůžeme mít.

„Úžasné,“ řekla jsem. Jak jsem slézala ze žebříku, rozhoupaly se mi perly na čepci. To se nemůže ovládat a aspoň se tak neusmívat?

„Zrovna jdu do divadla, akorát bych potřeboval, abys mi popdepsala Reninu žádost o vízum. Ale jestli jdu nevhod –“

„Samozřejmě že ne.“

Zrovna když orchestr začal nabírat na tempu, připojila se k nám máti.

„Dovol, abych ti představila Paula Rodierra, mamí.“

„Moc ráda vás poznávám,“ zašveholila máti. „Slyšela jsem, že hrajete v *Pařížských ulicích*.“

Paul jí věnoval jeden ze svých nejkrásnějších úsměvu. „Stejně jako stovka dalších lidí.“

Zdálo se však, že máti je vůči němu imunní. Nezkušenému oku by se jevila naprosto srdečně, ale já ji ve společnosti druhých pozorovala už léta a cítila jsem tu ledovou odtaziťost.

„Omluvte mě, prosím, musím dohlédnout, aby doplnili chačapuri. Někdo se ho tu nemůže nabažít.“

Paul se k ní otočil. „Chačapuri? To já rád.“

„Bohužel je pouze pro platící hosty,“ zpražila ho máti. „Ne že bychom jich tedy čekali zrovna hodně.“

Paul se mírně uklonil jejím směrem – jedná s ní tak formálně! „Omluvte mne prosím, dámy, ale musím se odporoučet.“ Usmál se na mě a odešel, kudy přišel. Tak brzy?

„Dobrá práce, mami, právě sis znepřátelila jediného hosta.“

„Francouzi jsou hrozně přecitlivělí.“

„Nemůžeš čekat, že tu lidi zůstanou. Newyorčani by radši umřeli, než aby pozřeli *tvorog*. Taky se osvědčilo podávat alkohol, víš.“

„Příště budeme podávat párky s fazolemi. Kdyby to bylo na tobě, vyrazili bychom si všichni na studentský večírek a dali si k tomu kukuřičnou whiskey.“

Radši jsem se spolu s nabručenou Piou vrhla do rozvěšování matčiných vánočních řetězů nad dveře. V duchu jsem si procházela dlouhý seznam věcí, s nimiž jsem byla pozadu. Zprávy pro Rogera. Dárkové balíčky. Proč je máti tak tvrdohlavá? Musí si už konečně zvyknout, že žijeme ve dvacátém století. Otočila jsem se, protože jsem měla pocit, že se na mě někdo dívá – a skutečně, jeden z nejstarších členů orchestru na mě s balalajkou v ruce mrknul.

O hodinu později si máti přiznala porážku. Jedinými potenciálními zákazníky zatím byli dva hosté hotelu, manželský pár z Chicaga, který do sálu zabloudil omylem a zase rychle zmizel, jako by snad natrefil na nudistickou kolonii.

„No, tak tohle byl průšvih,“ poznamenala.

Stáhla jsem vánoční řetěz ze stěny.

„Já ti to říkala –“

Ani jsem nestihla větu dokončit, z chodby před sálem se totiž ozvalo takové hlučení, že jsme se sotva slyšely. Rozlétlly se dveře a dovnitř se nahrnul dav lidí smíšený ze všech příček společenského žebříčku, silně nalíčených a oblečených podle francouzské módy dvacátých let. Ženy v twinsetech přepásaných nízkou v pase a s pokládanými vlnami na hlavě. Jiné zas v šatech se sníženým pasem a s mikády s tupou ofinou ve stylu Louise Brooksové. Úchvatná stvoření v saténových róbách posíťtých korálky a sklíčky, s krátkými ulízanými účesy à la Josephine Bakerová. Muži byli oděni do staromódních obleků a buřinek. Dav uzavírala hromada muzikantů v černých fracích, kteří si nesli housle a saxofony. Matka vypadala, že se snad štěstím rozskočí,

a máváním naznačovala hudebníkům, ať se připojí k jejímu orchestru.

„Podává se chačapuri,“ zahlásila. „Kabáty si odložte u naší milé Pii.“

Doprostřed toho všeho nakráčel Paul.

„Co to proboha je?“ zeptal se, když se protahoval kolem dvou žen, které v kloboucích *cloche* naražených přes oči stěhovaly bici soupravu. Samozřejmě jsem je všechny poznala.

„Myslím, že to moc dobře víš sám, Paule. Jak se ti sem povedlo dostat celý soubor?“

„Však znáš lidi od divadla. Stejně už byli oblečení jako na večírek. Carmen má migrénu, takže se odpolední představení zrušilo. Máme čas do šesti, pak budeme muset zpátky na jeviště.“

Orchestr z *Pařížských ulic* se bez problémů vetřel mezi matčiny přátele z Ruska a hudebním můstkem mezi národy se stala píseň „Love Is Here to Stay“. Jakmile tanečníci píseň poznali, okamžitě se rozběhli na parket, ženy tančily foxtrot a swing s ženami, muži zase s muži.

Máti se kvapně vydala naším směrem a cestou si upravovala kokošník.

„Taková krásná skupina, co? Já věděla, že nakonec přilákáme davy.“

„To všechno Paul, mami. Jsou od nich z divadla. Kompletní obsazení jeho muzikálu.“

Matka rozpačitě zamrkala a pak se otočila k Paulovi. „Tak to vám tedy Ústřední americký výbor pro pomoc Rusům děkuje, *Monsieur Rodierre*.“

„A nemohl by mi poděkovat tancem? Na balalajkovou verzi Gershwinu jsem ještě netancoval.“

„Tak to vás o tu jedinečnou příležitost nesmíme připravit,“ odvětila máti.

Jakmile se rozneslo, že *thé dansant* se účastní i slavný Paul Rodierre, dostavil se celý hotel a Serge musel doplňovat mísu s *tvorogem* hned třikrát. Mně se zanedlouho podařilo ztratit kokošník a všichni se skvěle bavili, včetně matčinych hudebních

přátel, kteří si s sebou přinesli i trochu ruské vodky na oživení ledového čaje.

Paul odcházel s kapsami vyboulenými od ruských cigaret, které mu máti vnutila, a mísa na dárcovské příspěvky Ústřednímu americkému výboru pro pomoc Rusům přetékala.

Máti si opodál dopřávala chvilku na vzpomínání mezi dvěma tanci. „Jen si hledej kamarády mezi Francouzi, jak je libo, zlatíčko. Už se mi po lidech od divadla stýskalo, tobě ne? Jaká osvěžující změna rytmu!“

Paul mi po dobře odvedené práci zamával na rozloučenou a odvedl svoji bandu zpátky do divadla, kde mělo zanedlouho zvonit. Většího vděku než od mojí matky by se za svoji laskavost nedočkal. Takhle si nezatancovala od otcovy smrti. Mohla jsem se mu snad necítit nesmírně zavázaná?

Betty měla pravdu. On vážně je můj nejlepší kamarád!

Kapitola 5

Kasia

1939

Esesák praštil Psinu lopatou a *mamusia* zaječela. Slepíčka drásavě zakvokala a zůstala tiše ležet, bylo slyšet pouze škrábání rozběhnutých nohou o tvrdou zem. Vzduchem se vznášelo pár karamelových pírek.

„Takhle jsme to dělávali u nás doma,“ prohodil voják. Pustil lopatu na zem, zvedl chudinku Psinu za krk, až se jí zakomíhala bezvládná hlava, a hodil ji tomu vyhublému poskokovi. Snažila jsem se nedívat se jí na nohy, ještě pořád sebou cukaly.

„Projednou to nechám být,“ oznámil esesák *mamusi*. Pak si otřel ruce do kapesníku. „Ale pamatujte si, že zatajovat jídlo před Říší je vážný zločin. Máte štěstí, že jste z toho tentokrát vyvázly jenom s varováním.“

„Samozřejmě,“ přitakala *mamusia* s dlaní přitisknutou na krk.

„Psino!“ vyhrkla jsem. V očích mě pálily horké slzy.

„To snad ne,“ ušklíbnul se hubeňour, který držel Psinu hlavou dolů, aby ho nepoškrábala pařáty. „Psina“ je polsky „pes“. Oni si pojmenovali kuře „pes“. Pitomí Poláci!“

Pak všichni i s Psinou odpochoovali a nechali po sobě jen šmouhy od bláta na podlaze.

Celá jsem se klepala. „Tys je nechala, aby ji zabili!“

„A ty bys snad chtěla umřít kvůli kuřeti?“ zeptala se *mamusia*, ale v očích se jí leskly slzy stejně jako mně.

Přeběhly jsme do kuchyně a sledovaly z okna vojáky odjíždějící v nákladním voze. Díkybohu, že to sestra neviděla.

Zuzanna se vrátila až druhého dne, strávila noc v nemocnici. Zatknuhli Dr. Skalu, jejího školitele a ředitele nemocnice v jedné osobě, jenž se proslavil operacemi rozštěpu patra, a Zuzanně nařídili, ať z oddělení odejde, protože Poláci prý nejsou způsobilí k zastávání důležitých pozic. Ještě nikdy jsem ji neviděla tak otřesenou, běsnila a zuřila, že ji přinutili odejít od pacientů, převážně dětských. Později jsme zjistili, že nacisté si už od roku 1936 sestavovali seznamy Poláků, které podezírali z protiněmeckého smýšlení, a dokonce si označovali cíle, například nemocnice, obrovským písmenem X, aby je piloti ze vzduchu dobře viděli. Není divu, že si pak chodili přesně pro ty z nás, které potřebovali.

Po třídním výsledku gestapem se vrátil i *papa*. Nezmlátili ho, ale nařídili mu dlouhé pracovní směny na hlavní poště už od brzkých ranních hodin. Ulevilo se nám, že je naživu, on nám ovšem vyprávěl, co sil ho stálo sledovat, jak nacisti otevírají balíčky a dopisy určené polským občanům a berou si, cokoli jim padne do oka. Po skončení otevírací doby vždy posypali podlahu pilinami, aby měli jistotu, že tam *papa* a jeho podřízení v noci nechodí, hlavní pošta totiž nebyla hlídána.

Brzy se zdálo, že do města se sjeli všichni nacisté z Německa. Naši němečtí sousedé vyráželi do ulici a vítali nově příchozí hajlováním, salutacemi a květinami, zatímco my se drželi vevnitř. Ruská vojska se zasekla na východ od nás, dostala se jenom k Západnímu Bugu.

Potom jsme připomínali spíš vosy uvízlé v kapce medu – stále naživu, ale bez života. Měli jsme štěstí, nacisté totiž převeleli Zuzannu k lublinským záchranným jednotkám na rozdíl od všech ostatních lékařů z nemocnice, které bez ohledu na pohlaví pozatýkali a odvezli. Vydali jí nové doklady s fotografií a tuctem razítek černého orla. Mohla se díky nim zdržovat venku po celý den, dokonce i po večerce. Byli jsme vděční za každé ráno, kdy jsme se probudili ve vlastních postelích. Kolik našich polských přátel už během noci bez jediného vysvětlení zmizelo!

Jednoho dne jsem seděla na posteli zabalená do teplé přikrývky a věnovala se své domácí zálibě – kvízu ze starého čísla časopisu Photoplay. Pietrik načerno doučoval ekonomii a jeden ze studentů mu platil americkými časopisy, které jsem se pak učila nazpaměť. Podle toho kvízu slyší zamilovaný člověk takové cvaknutí, asi jako když zaklapnete pudřenku, a přesně to jsem slyšela pokaždé, když jsem viděla Pietrika. Měli jsme i naprosto shodné záliby (což je prý dost vzácné, tvrdili autoři kvízu).

Toho dne se za mnou zastavil Pietrik. Viděla jsem ho ráda. Bylo mi fuk, o čem se bavíme. Chtěla jsem ho prostě zdržet co nejdéle, jedno jak.

„Kolik máš času?“

Vystříhla jsem si z toho časopisu fotku Carole Lombardové. Všude kolem ní kvetly bílé pryšce, bylo to někde v Los Angeles. Jak se má člověk chovat jakoby nic, když mu v hlavě pořád cvaká pudřenka?

Pietrik přešel k posteli a sednul si vedle mě. Péra v matraci se pod jeho vahou prohnula.

„Moc ne. Přišel jsem tě o něco poprosit. Kvůli Nadie.“ Vypadal unaveně a už pár dní se neholil. „Musela na nějakou dobu odjet.“

„Co se stalo?“ rozklepala jsem se zničehonic zimou.

„To ti nemůžu říct.“

„Ale –“

„Vystavil bych tě tím nebezpečí. Ale už se pracuje na tom, aby se situace obrátila, to mi věř.“

Bylo mi jasné, že se zapojil do odboje. Sice mi nic takového přímo neřekl, určitě však byl mezi prvními, kdo po nacistické invazi nemeškali. Jeho tajuplná noční dostaveníčka mi neunikla. Celodenní absence bez vysvětlení. Nenosil sice těžké černé boty jako někteří další odbojáři, kteří na sebe strhávali pozornost, ale byl v tom až po uši.

Doufala jsem, že pro SS to tak očividné není. Většina z nás bojkotovala německé příkazy a sabotovala, co mohla, ale Zemská armáda, takzvaná Armia Krajowa neboli AK, nebyla žádná legrace. Tohoto oficiálního pojmenování se jí dostalo až později,